10

ΓΜ 8201

ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

ΥΠΟ

ΟΘΩΝΟΣ Σ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας.

ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ

Καθὰ ἐν τῇ Ἐφημερίδι Νέα Ἐποχὴ δηλοῦται

(Ἀριθ. 138)

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡᾼ,

Τυπογραφεῖον Η ΙΟΝΙΑ.

Σπυρίδωνος καὶ Ἀρσενίου ἀδελφῶν Κάων.

1860.

ΠΑΝΑΓΗΣ ΣΤ. ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΟΥ
1927

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΑΠ. ΣΤ. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
1927

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
Α1.Σ2.ΦΥ.0008

ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ.

Κύριοι!

Τοῦ τελευταίου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους φθίνοντος ὑμῖν ἐδήλωσα ὅτι ἀνώτατον πρόσταγμα ἐνετείλατο καὶ διεπιστεύθη μοι τὴν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας διδασκαλίαν· βραχύτατος κατελίπετο τότε παραδόσεων χρόνος διὸ καὶ ἄναυδος ἡ ἕδρα ἀπέμεινε, τὰ νῦν ἡ ἔναρξις τῶν ἐμῶν διδαγμάτων ἐπιτρέπει, καὶ δὴ ἐπιβάλλει μοι τὴν πλήρωσιν τοῦ καθήκοντος καὶ ἐπὶ τῷ εἰδικῷ τούτῳ κλάδῳ τῆς ὅλης ἐπιστήμης.

Ἄρχομαι ἤδη ἀγῶνος τὰς ἐμὰς δυσαναλόγους δυνάμεις ἐκπλήττοντος. Τὸ δυσχερὲς τῆς τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διδασκαλίας—ἥτις καὶ τὸ κυριώτερον ἐστι μοι ἔργον—εὔδηλον ἤδη ὑμῖν ἐγένετο, πλὴν καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη, τῆς ἐκτάσεως ἰδίως αὐτῆς ἕνεκα, ἀπροκαλύπτως εἰρήσθω, ἀγῶνα δυσέκβατον μετ' οὐ πολὺ ἀναδείξει.

Ἡ τῶν πεφιλημένων φοιτητῶν τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου τούτου ὑστέρησις τῆς σπουδῆς ἐπὶ τοσούτῳ ἐπωφελοῦς ἐπιστήμης—οἵα ἡ οἰκονομικὴ—καὶ ἡ προσδοκία τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος ἐν τῷ ἐπιόντι παρὰ δοκιμωτέρου τινὸς, προὔτρεψάν 'με τοιοῦτοι λόγοι, εἰσελθεῖν ἐν τῷ δυσπορθήτῳ πεδίῳ· εὐελπιστῶ δὲ ὅτι ἡ ἐπιείκεια ὑμῶν τὸ ἐλλεῖπον πληρώσει.

Δῆλον ὑμῖν ποιῶ, προοιμιαζόμενος, ὅτι αἱ ἡμέτεραι ἐπὶ τῆς οἰκονονομικῆς παραδόσεις ἐν οὐδεμιᾷ ἐπιστημονικῇ ἀξιώσει σκοποῦσιν· τούς τε τεθνηκότας καὶ ζῶντας περιπύ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

στους σοφοὺς συμβουλευόμεθα, Κύριοι, ἐν δὲ νεολογίαις προχωρήσομεν λίαν σπανίως καὶ ἀφοῦ πρῶτον καλῶς τὰς ἰδίας δυνάμεις καταμετρήσομεν. Πρὸς δὲ παρὰ τῇ ἐμῇ ἀδυναμίᾳ σκοπῷ μόνον τὴν, καθ' ὅσον ἔνεστί μοι εὐθέτως, ἔκθεσιν τῶν τῆς ἐπιστήμης ἀπαρχῶν, δι' ὧν, φορεῖς ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ πτυχείου προβήσητε ἐν περιεκτικωτέρᾳ σπουδῇ, καὶ ἐν δοκιμωτέρᾳ, εἰ δυνατὸν, διδασκαλίᾳ. Ταῦτα μὲν ὑπέβαλον ἧς ἀνεδέχθην εὐθύνης ἕνεκα, νῦν δὲ τῆς διδασκαλίας προτέτακται, ἡ εἰσητήρειος, ὡς εἰπεῖν, παράδοσις αὕτη δι' ἧς σκοπῶ ὅσον οἷόν τε ἐπὶ τὸ περιεκτικώτερον ὑποδεῖξαι ὑμῖν ἀπὸ στόματος τὸ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας ἀντικείμενον, τὴν Ἠὼ, ὡς εἰπεῖν, τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης μαθήσεως, τὴν τῆς ὕλης σπουδαιότητα, τὰ ἐκτενῆ τῆς ἐπιστήμης ὅρια, καὶ τὴν μέθοδον ἥτις ποδηγετήσει ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐμὴν διδακτικὴν πορείαν. Πέπεισμαι μὲν ὅτι εὔθετον καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην εὑρήσω τὴν ἄρουραν, ἐφ' ἧς ἀδυνάτως τῆς δε τῆς μαθήσεως ῥίψω τὸν σπόρον, βεβαιῶ δ' ὑμᾶς, φίλοι ὁμιληταὶ, ὅτι οὐ μικρὰν καταβαλλῶ τὴν σπουδὴν, ὅπως ἐν τῇ ὅλῃ διδασκαλίᾳ ἧττον ἀτελῆ ἐμαυτὸν ἀναδείξω—

Ἐξερευνῶντες τὰ τῆς *κοινωνικῆς οἰκονομίας*, Κύριοι, ἐξερευνῶμεν τὸν ἄνθρωπον ἐν πάσαις ταῖς φάσεσι τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως, ἢ ὡς εἴθισται λέγειν, ἐξερευνῶμεν τὴν φυσιολογίαν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος σὺν ταῖς παντοδαπαῖς αὐτοῦ λειτουργείαις. Ἡ διδασκαλία τῆς δε τῆς ἐπιστήμης δείκνυσι καὶ ὑπαγορεύει τῇ κοινωνίᾳ τὸ εὖ ζῆν, τουτέστιν ζῆν οὐχὶ ὥς τις ἀγελαῖα ὁμὰς, ἀλλὰ συνῳδὰ τῇ λογικῇ φύσει καὶ τῷ προωρισμῷ τοῦ λογικοῦ ὄντος· διευθετίζει ἁπάσας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις τὰς ἀναφορὰν ἐχούσας μετὰ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας, φωτίζουσα τὴν ἀνθρωπογένειαν σύμπασαν καὶ οὐχὶ τὰς κυβερνήσεις, καθὰ—ὡς ἀλλαχοῦ ἐκτενέστερον ὑπομνήσω—ἠξίουν οἱ περὶ τὸν σχολάρχην Κεσναίην· ἡ τοιαύτη δὲ τῆς κοινωνίας εὐδαιμονία, ἣν ὑπηνεξάμην ἤδη, προκύπτει ἐκ τῆς προαγωγῆς τῶν ὑλικῶν ὠφελημάτων τῆς κοινωνίας καθόλου, τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς οἰκογενείας ἰδίως.

Τούτων δὲ ἡ ἐναρμόνειος σὺν τῷ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης γνώμονι, προαγωγὴ, τὸ εὐρύτατον τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας ἀποτελεῖ ἀντικείμενον.

Ὁ Πλάστης θεὶς ἀναλλοιώτους νόμους τὰ τοῦ κόσμου ἰθύνοντας, ηὐδόκησε τὸ ἐξαίρετον αὐτοῦ δημιούργημα φυόμενον καὶ ἀναπτυσσόμενον διανοίᾳ τε καὶ ὕλῃ σύγκραμμά τι θαυμάσιον εἶναι πνευματικῆς τε καὶ ὀργανικῆς φύσεως, ἀλληλότροφοι μυστηριωδῶς τυγχάνουσαι, δεῖται ἑπομένως τοῦτο συγχρόνου ἀναπτύξεως οὐ μόνον πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἠθικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ φύσεως, καθάπερ ἡ διάνοια καὶ τὸ σῶμα συγχρόνως τε καὶ ἀλληλοτρόφως ἀναπτύσσονται, ἄλλως, ὡς τοῖς φυσιολόγοις δοκεῖ, ἡ ὑπεροχὴ τῆς μιᾶς ἀναπτύξεως ἐπὶ τῆς ἄλης ἐλειμματώδη παρίστησιν ἄνθρωπον- τῇ ποικίλῃ δὲ καὶ φιλοπόνῳ ἀσκήσει τὸ ἠθικὸν ὂν τελειοῦται ἐς ἀεὶ ῥέπον πρὸς ἰδανικόν τινα τύπον· ὁμολογητέον δὲ ὅτι ἡ θεραπεία τῆς τε πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς τοῦ λογικοῦ ὄντος φύσεως, προκαλεῖ ἀνάγκας, πεπροίκισθαι ὅμως ἡ ἀνθρώπινος φύσις,—καθὰ παρακατιὸν ἀναπτύξομεν—καὶ τῇ δυναμικότητι τῆς πληρώσεως τούτων (**Rocher**).

Μὴ ὅμως ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ ὑλικὴ τοῦ κατ' ἐξοχὴν λογικοῦ ὄντος ἀνάπτυξις ἐμπίπτει ἐν διαστάσει καὶ ἀντιθέσει, ὡς ἐν διαστάσει φυσιολογικῶς τυγχάνει πνεῦμα καὶ ὕλη;

Τὸ ἐρώτημα τόδε ἐθέμην διότι ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἐπιστήμης κατηγορεῖται. Εὐαρίθμοις πεπλανημένοις ἔδοξε τοῦτο εἶναι ὀρθὸν, ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι κατὰ τοῦ ὀρθοῦ—ἐξέστω μοι ἡ ἔκφρασις—ἤριζον λόγου, καὶ ἀποστάται κεκηρυγμένοι κατὰ τοῦ τῆς προόδου νόμου ὑπελήφθησαν. Οὐ μόνον ἐν ἁρμονίᾳ καὶ συναλληλίᾳ τῆς διττῆς, ὡς εἰπεῖν, ταύτης φύσεως ἡ θεραπεία τυγχάνει, ἀλλ' οὐδεμία τούτων δύναται ἀποκεχωρισθῆναι τῆς ἄλλης χαλαρώσεως ἄνευ καὶ ἀπονεκρώσεως ἑκατέρων· νεκροῦται τὸ ἐνόργανον ἡμῶν σῶμα νεκροῦται καὶ τὸ πνεῦμα, πάσχει τοῦτο μέγιστον ὑποστήσει πάθημα καὶ ἐκεῖνο, καθ' ὅσον ἀδυνατεῖ πρὸς τὴν πλήρωσιν τῶν κυπτόντων λειτουργιῶν ὑπὸ τὴν δραστικὴν ἐπίῤῥοιαν τοῦ πνεύμα-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

τος, τῆς βουλήσεως. Εὔδηλόν ἐστιν ὅθεν ὅτι ἑκάτεραι αἱ μορφαὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, προώρισται, συνῳδᾶ ἀναπτύσσεσθαι, οὐδὲν ἧττον τὸ πνεῦμα δεσπόζει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τῆς γνωστικῆς δυνάμεως ἀρχούσης ἐπὶ τῆς συναισθητικῆς τε καὶ βουλητικῆς· ἡ ὕλη συνυπάρχει συναναπτύσσεται ἀλλ᾽ἀείποτε ὑπηρετοῦσα τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ· ἡ χεὶρ τοῦ ἐργάτου κινεῖται ἀλλ᾽, ὡς εἰκὸς, ἡ κίνησις ἔσωθεν ὠθεῖται. Οὐδὲ δυνάμεθα ἐννοῆσαι, ἔστω καὶ τὴν ὑλικωτέραν τῶν ἐργασιῶν, ἀποκεχωρισμένην σχετικῆς τινος δόσεως διανοίας, ἄλλως ἠθέλαμεν ἐμπέσει ἐν τῷ ἁμαρτήματι τοῦ Σταγειρήτου, δικαιολογοῦντος τὴν διχοτομίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὐ μόνον τῇ ἀποφάνσει «οὐδὲν δικαίωμα τῶν ὅπλων ἰσχυρότερόν ἐστι, πᾶς γὰρ ὁ δυνάμει προέχων δικαιότερα ἀεὶ καὶ λέγειν καὶ πράττειν δοκεῖ» (Δίων Κάσ:) ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ τῶν διεστώτων δῆθεν *νοῦς* καὶ *ἐργασία*.

Περὶ πολλοῦ ποιούμενοι ἄρα τὴν τῶν ὑλικῶν ὠφελημάτων τῆς κοινωνίας ἀνάπτυξιν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀρρωγῇ τῆς Οἰκονομικῆς, οὐδόλως κηρύττομεν, Κύριοι, τὴν ὕλην ὡς τὴν μόνην ἐπὶ τοῦ πνεύματος δέσποινα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡ τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς ἐνθάῤῥυνσις διάταγμά ἐστιν αὐτῆς τῆς νοήσεως αὐτοῦ τοῦ λόγου. Τὰ ὑλικὰ τῆς κοινωνίας ὠφελήματα, ἅτινα τὴν ἡμετέραν ἀσχολοῦσιν ἐπιστήμην, ὑπάρχουσιν, ἀπόλλυνται, ἢ ἀλλοιοῦνται ἐπὶ τὸ κοινωφελέστερον ἀείποτε τῇ ὑπαγορεύσει τῆς νοήσεως, ἥτις τοιούτῳ τρόπῳ ὡς ἡ κυρίως δεσπόζουσα ἀγγέλλεται. Ἡ τῆς ποικίλης χρησιμότητος προαγωγὴ τοσούτῳ ἐπὶ τῆς τοῦ πνεύματος ἐρείδεται, ὥστε καθ᾽ ὅσον τοῦτο ἀνυψοῦται ἐπὶ τοσούτῳ καὶ αὕτη ἐμπεδοῦται, «ἔνθα μείζων ἡ νοημοσύνη μείζων ἔσται καὶ ἡ παραγωγή,» ἡ δὲ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη κατὰ λογικὴν συνέπειαν τὴν τοῦ πνεύματος καλλιέργειαν κηρύσσει ὡς τὴν Λυδίαν λίθον τῆς τε ὑπάρξεως καὶ ἀναπτύξεώς ᾽της. Μαρτύριον τῆς δε τῆς ἁρμονίας τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τῆς οἰκονομικῆς σὺν τῷ πνεύματι καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ παραγωγῆς, ἔστωσαν αἱ χῶραι ἐν αἷς συμβλαστάνουσιν ἥ τε πνευματικὴ καὶ ἡ ὑλικὴ παραγωγὴ θαυμασίως· πείσει δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον ἡ τῆς οἰκονομικῆς ἱστορία τῇ ἐπικλήσει τῆς αὐθεντίας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τοὺς καθ᾽ ἡμᾶς χρόνους παράθεσις τῆς Ἑσπερίας τῆς Ἕω ἀπέναντι προσεπιμαρτυροῦσα, ἐμὲ ἀπαλλάσσει εἰδικῶν παραδειγμάτων τοῦ ἀφηγήματος.

Τὰ ἀνωτέρω ὑπέμνησα, Κύριοι, ἵνα μή τις ἐξ ὑμῶν πλανώμενος νομίσῃ ὅτι ἐκ προοιμίων αὐτὸ τοῦτο τὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀντικείμενον, ἡ προαγωγὴ, τουτέςι, τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, ἡ ἀνύψωσίς ἐστιν τῆς ὕλης ἐπὶ τοῦ πνεύματος, τοῦθ᾽ ὅπερ ἀναιρεῖ ἄρδην ἥτε ἀπόλυτος ἐπιστήμη καὶ ὁ κοινὸς νοῦς.

Εὔδηλόν ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὸ ἄδικον τῆς κατηγορίας, ἣν ἐνίοις ἔδοξε προστρῖψαι τῇ παρθένῳ ἐπιστήμῃ αὐτῆς ποτε οὐκ ἐξουσιάσαντες· αἱ παρθένοι οὐ κινδυνεύουσι μόναι ταῖς διαβολαῖς τῶν μήπω κατακτησαμένων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ὁσάκις τις τὴν σπουδὴν τούτων περιεφρόνησε, ἢ ἀνικανοποιήτους καταλίπουσιν τὰς παραδοξολογωτέρας ἀπορίας τῶν λίαν ἀπαιτητικῶν.

Τὸ τῶν ἑτοιμολόγων κατηγορητήριον διάφορα, Κύριοι, ἀριθμεῖ κεφάλαια, ἑνὶ τούτων ἰδίως τὸν λόγον ἔφερον κατ᾽ ἀνάγκην, διότι ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐπιστήμης ἀπευθύνετο, παραιτούμεθα ὅμως τῆς τῶν λοιπῶν ἀνασκευῆς— ἥτις προσηκόντως πρὸ ἡμῶν ἐγένετο— τὸ μὲν, διότι τὰ πλεῖςα ἀνάξια εἰσὶν σοβαρᾶς συζητήσεως, τὸ δὲ διότι οὐ προθυμοποιοῦμαι ἐκ προοιμίων ἤδη ἀκριβολόγως διερχόμενος τὰς κατὰ τῆς ἐπιςήμης κατηγορίας τῶν πολιτῶν τῆς Πλατωνουπόλεως, ἐν ὑμῖν ἐνδοιασμοὺς διαχῦσαι, ἐπιβλαβεῖς μὲν ἐν τῷ παρόντι ἀκινδύνους δὲ μόνον ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ, καθ᾽ ὃν ἡ διάνοια ὑμῶν ἐξοικειωμένη μετὰ τῆς ἐπιστήμης δύναται, ἐν εἴδει παιδιᾶς, ἑαυτὴν ἀσχολῆσαι, τῇ ἀποπομπῇ τῆς τοιαύτης ἀχλύος.

Ἐδήλωσα ὑμῖν ἄρτι ὅτι οὐδόλως προτίθημι τὰς κατὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης ἀνασκευάσαι κατηγορίας τῶν πολιτῶν τῆς Πλατωνουπόλεως κοινωνιστῶν εἴτε κοινοκτημόνων, ἢ ἄλλως πως ἐπιθετολογουμένων, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐπικρῖναι τὰ ἐν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

πλουτοφοβίᾳ ἐμπεσόντα Σπαρτιατικὰ καὶ τὰ τούτων ὅμοια τῆς ἀρχαιότητος πολιτεύματα διανοοῦμαι, διότι τὰ τοιαῦτα οὐδόλως ἀπειλοῦσι τὴν κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐν τῇ παραγωγῇ τῆς ποικίλης χρησιμότητος καὶ ἐν τῷ ἀντιπροσωπικῷ συστήματι πολιτιζομένην Εὐρώπην· ἐξέστω μοι ὅμως, Κύριοι, ἁπλῶς χάριν ὑμῶν ἢ πρὸς ἀποφυγὴν χάσματος, ὅπως ἀπευθυνθῶ τοῖς ἀπομάχοις τῆς ἀντοικονομικῆς ἐκείνης φάλαγγος δια τῶν βραχυτάτων τούτων ἐρωτημάτων.

Τίς, ἔστω καὶ τῶν ἀδαημονεστέρων, κοινωνικῶς ἐπιζήμιον δύναται θεωρῆσαι προσπάθειάν τινα, ἧς ἕνεκα τῇ αὐτῇ παραγωγικῇ δαπάνῃ καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐκτάσει ἀγροῦ πλείονας ποριζόμεθα καρπούς; ἢ τὸ ἀσχολεῖσθαι ἐπὶ τῇ ὁδοποιΐᾳ ἧς ἕνεκα εὐχερῶς μεταβαίνομεν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ ταχύτερον μετακομίζομεν τοὺς καρπούς, δι' ὧν ἑαυτοὺς συντηρήσομεν ;

Τίς δύναται τὸ ἄροτρον ἀπαρνούμενος καὶ ἐν γένει τὸν σίδηρον ἢ τὸν ὑδρόμηλον, καλλιεργεῖν Καναρείῳ τῷ τρόπῳ ἢ διὰ τῶν ὀνύχων τοὺς ἀγρούς, τὸ ἄλευρον δὲ πορίζεσθαι τῇ μεθόδῳ τῶν ὑπηρετῶν τῆς Πηνελόπης ;

Ἐν ὁποίῳ ἀτυχήματι ἆρά γε ἡ κοινωνίᾳ ἐμπίπτει ποριζόμενοι φορεσίαν ἢ στέγην τινὰ δι' ὧν ἐκ τῆς τοῦ χειμῶνος δρυμίτητος προφυλασσόμεθα, ἀφοῦ καὶ ὁ κυνικώτατος Διογένης τρίβωνι καὶ πίθῳ ἐχρᾶτο; Πρὸς τὶ ζημιοῖ ἡ πλειόνων ἐργαλείων χρῆσις ἐν τῇ σιδηρουργείᾳ ξυλουργείᾳ κτλ. ἀφοῦ καὶ τὰ Λυκούργεια θέσμια πέλεκύν τε καὶ πρίονα ἐπέτρεπον ;

Τίς ἀνέχεται τὴν τοῦ ἑτέρου ἀποποίησιν πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ σίτου ὃν χάριν τῆς αὐτοσυντηρήσεως προσκαίρως παρὰ τοῦ γείτονος ἔλαβε, ἀφοῦ ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως τό τε δίκαιον, ἡ ἠθικὴ καὶ τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἑκάστου συνηγορεῖ ;

Πρὸς τί ζημιοῖ, ἡ τίς τὴν ποντοπορίαν οὐ ζητήσει συντομίας χάριν τῶν ἀποστάσεων ; ἢ χορηγεῖν τῷ γείτονι σῖτον, ὃν ἄφθονον ἔχει καὶ ἀντ' αὐτοῦ φορεσίαν λαμβάνειν ὅπως καλύψῃ οὕτω τὴν παρὰ τοῦ ψύχους προσβαλλομένην γυμνότητά του ;

Πρὸς τὶ ζημιοῖ, ἢ τίς οὐ συγκινηθήσεται ὑπὲρ τοῦ ἐν ἐπαιτήσει ταλαιπωρουμένου συμπολίτου ἢ ἀδελφοῦ ἐπιθυμῶν τὴν βελτίωσιν τῆς κακοδαιμονίας τούτου ;

Πλὴν ταῦτα πάντα ῥαδίως τυγχάνονται τῇ παραγωγῇ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων ὧν τὴν προαγωγὴν ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἐπαγγέλλεται, διὸ ἡ γεωργία, τὰ τῆς συγκοινωνίας μέσα, αἱ ἀντικαταστήσασαι τοὺς δούλους μηχανικαὶ δυνάμεις, ἡ τῆς πίστεως παγίωσις, ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριον, ἡ βελτίωσις τοῦ θητικοῦ πληθυσμοῦ, εἰσὶ τὰ ἀντίκείμενα ἐφ' οἷς ἰδιαζόντως ἡ ἐπιστήμη ἐμφιλοχωρεῖ.

Ὡς ἐκ τῶν ἡγουμένων συμπεραίνομεν ὅτι ὁ τὸ ἐφ' οὗ καὶ δι' οὗ τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης παρορῶν ὁ ἄνθρωπός ἐστι τῶν δασῶν τοῦ Νέου κόσμου, ἤτοι, ὁ ἄνθρωπος ὅστις κατ' οὐδὲν διαφέρων τοῦ κτήνους, πολέμιος κηρύσσεται τοῦ Ὄντος οὗτινος ἐστὶν ἀπεικόνισμα, ἀνατρέπων δὲ τὸν τῆς προόδου νόμον, τὴν ἰδίαν ἔλλογον ἀπαρνεῖται φύσιν καὶ τὸν ἐν ταῖς θείαις δέλτοις κεχαραγμένον ἀνθρώπινον προορισμόν. Ὁ λάτρης τῆς φύσεως Ῥουσσῶ, καὶ οἱ τούτου γείτονες, δι' ὀλιγίστων στίχων (ἰδίως ἐν Κεφ XI de govern: de Pologne) ἄρδην τὴν οἰκονομικὴν ἀνατρέπει ἐπιστήμην, διότι πειρώμενος τὰ τῆς κοινωνίας βελτιῶσαι τοιοῦτον ἀπῄτησεν ἄνθρωπον· παρεῖδεν ὅμως, Κύριοι, ἡ ἔξοχος ἐκείνη περίνοια ὅτι καθορῶσα τὰς τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἀτελείας ἔφθασε τούτῳ, δι' ἐκείνης τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, καθ' ἧς καταλέγει, καὶ ἧς ἄνευ ἦν αὐτῇ ἀδύνατον εὐγλώττως καταλέξαι, καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς συγχρόνου κοινωνίας διαγνῶσαι.—

Περιττὸν ὅλως φαίνεταί μοι πρόσθετα μνημονεῦσαι· καταλίποντες ὅθεν τὰ παραδοξολογήματα, Κύριοι, εἰσέλθωμεν ἐν ἀντικειμένοις, ἐφ' οἷς ἡ προσοχὴ ὑμῶν σοβαρώτερον προκαλεῖται.

Ἡ ἀσχολοῦσα ἡμᾶς ἐπιστήμη, ὁμολογητέον, ὅτι ἀναπτύξεώς τε καὶ συστηματοποιήσεως ἔτυχε τὸ πρῶτον ἐν τῇ δεκάτῃ καὶ ὀγδόῃ ἑκατονταετηρίδι. Ἡ ἐπ' ἐσχάτοις μόνον

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

πλουτοφοβίᾳ ἐμπεσόντα Σπαρτιατικὰ καὶ τὰ τούτων ὅμοια τῆς ἀρχαιότητος πολιτεύματα διανοοῦμαι, διότι τὰ τοιαῦτα οὐδόλως ἀπειλοῦσι τὴν κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐν τῇ παραγωγῇ τῆς ποικίλης χρησιμότητος καὶ ἐν τῷ ἀντιπροσωπικῷ συστήματι πολιτιζομένην Εὐρώπην· ἐξέστω μοι ὅμως, Κύριοι, ἁπλῶς χάριν ὑμῶν ἢ πρὸς ἀποφυγὴν χάσματος, ὅπως ἀπευθυνθῶ τοῖς ἀπομάχοις τῆς ἀντοικονομικῆς ἐκείνης φάλαγγος δια τῶν βραχυτάτων τούτων ἐρωτημάτων.

Τίς, ἔστω καὶ τῶν ἀδαημονεστέρων, κοινωνικῶς ἐπιζήμιον δύναται θεωρῆσαι προσπάθειάν τινα, ἧς ἕνεκα τῇ αὐτῇ παραγωγικῇ δαπάνῃ καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐκτάσει ἀγροῦ πλείονας πορίζόμεθα καρπούς; ἢ τὸ ἀσχολεῖσθαι ἐπὶ τῇ ὁδοποιΐᾳ ἧς ἕνεκα εὐχερῶς μεταβαίνομεν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ ταχύτερον μετακομίζομεν τοὺς καρπούς, δι' ὧν ἑαυτοὺς συντηρήσομεν ;

·Τίς δύναται τὸ ἄροτρον ἀπαρνούμενος καὶ ἐν γένει τὸν σίδηρον ἢ τὸν ὑδρόμηλον, καλλιεργεῖν Καναρείῳ τῷ τρόπῳ ἢ διὰ τῶν ὀνύχων τοὺς ἀγρούς, τὸ ἄλευρον δὲ πορίζεσθαι τῇ μεθόδῳ τῶν ὑπηρετῶν τῆς Πηνελόπης ;

·Ἐν ὁποίῳ ἀτυχήματι ἆρά γε ἡ κοινωνίᾳ ἐμπίπτει πορίζόμενοι φορεσίαν ἢ στέγην τινὰ δι' ὧν ἐκ τῆς τοῦ χειμῶνος δρυμίτητος προφυλασσόμεθα, ἀφοῦ καὶ ὁ κυνικώτατος Διογένης τρίβωνι καὶ πίθῳ ἐχρᾶτο; ·Πρὸς τὶ ζημιοῖ ἡ πλειόνων ἐργαλείων χρῆσις ἐν τῇ σιδηρουργείᾳ ξυλουργείᾳ κτλ. ἀφοῦ καὶ τὰ Λυκούργεια θέσμια πέλεκύν τε καὶ πρίονα ἐπέτρεπον ;

Τίς ἀνέχεται τὴν τοῦ ἑτέρου ἀποποίησιν πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ σίτου ὃν χάριν τῆς αὐτοσυντηρήσεως προσκαίρως παρὰ τοῦ γείτονος ἔλαβε, ἀφοῦ ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως τό τε δίκαιον, ἡ ἠθικὴ καὶ τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἑκάστου συνηγορεῖ ;

·Πρὸς τί ζημιοῖ, ἢ τίς τὴν ποντοπορίαν οὐ ζητήσει συντομίας χάριν τῶν ἀποστάσεων ; ἢ χορηγεῖν τῷ γείτονι σῖτον, ὃν ἄφθονον ἔχει καὶ ἀντ' αὐτοῦ φορεσίαν λαμβάνειν ὅπως καλύψῃ οὕτω τὴν παρὰ τοῦ ψύχους προσβαλλομένην γυμνότητά του ;

·Πρὸς τὶ ζημιοῖ, ἢ τίς οὐ συγκινηθήσεται ὑπὲρ τοῦ ἐν ἐπαιτήσει ταλαιπωρουμένου συμπολίτου ἢ ἀδελφοῦ ἐπιθυμῶν τὴν βελτίωσιν τῆς κακοδαιμονίας τούτου ;

Πλὴν ταῦτα πάντα ῥαδίως τυγχάνονται τῇ παραγωγῇ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων ὧν τὴν προαγωγὴν ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἐπαγγέλλεται, διὸ ἡ γεωργία, τὰ τῆς συγκοινωνίας μέσα, αἱ ἀντικαταστήσασαι τοὺς δούλους μηχανικαὶ δυνάμεις, ἡ τῆς πίστεως παγίωσις, ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριον, ἡ βελτίωσις τοῦ θητικοῦ πληθυσμοῦ, εἰσὶ τὰ ἀντίκείμενα ἐφ' οἷς ἰδιαζόντως ἡ ἐπιστήμη ἐμφιλοχωρεῖ.

Ὡς ἐκ τῶν ἡγουμένων συμπεραίνομεν ὅτι ὁ τὸ ἐφ' οὗ καὶ δι' οὗ τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης παρορῶν ὁ ἄνθρωπός ἐστι τῶν δασῶν τοῦ Νέου κόσμου, ἤτοι, ὁ ἄνθρωπος ὅστις κατ' οὐδὲν διαφέρων τοῦ κτήνους, πολέμιος κηρύσσεται τοῦ Ὄντος οὗτινος ἐστὶν ἀπεικόνισμα, ἀνατρέπων δὲ τὸν τῆς προόδου νόμον, τὴν ἰδίαν ἔλλογον ἀπαρνεῖται φύσιν καὶ τὸν ἐν ταῖς θείαις δέλτοις κεχαραγμένον ἀνθρώπινον προορισμόν. Ὁ λάτρης τῆς φύσεως Ῥουσσῶ, καὶ οἱ τούτου γείτονες, δι' ὀλιγίστων στίχων (ἰδίως ἐν Κεφ XI **de govern: de Pologne**) ἄρδην τὴν οἰκονομικὴν ἀνατρέπει ἐπιστήμην, διότι πειρώμενος τὰ τῆς κοινωνίας βελτιῶσαι τοιοῦτον ἀπήτησεν ἄνθρωπον· παρεῖδεν ὅμως, Κύριοι, ἡ ἔξοχος ἐκείνη περίνοια ὅτι καθορῶσα τὰς τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἀτελείας ἔφθασε τούτῳ, δι' ἐκείνης τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, καθ' ἧς καταλέγει, καὶ ἧς ἄνευ ἦν αὐτῇ ἀδύνατον εὐγλώττως καταλέξαι, καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς συγχρόνου κοινωνίας διαγνῶσαι.—

Περιττὸν ὅλως φαίνεταί μοι πρόσθετα μνημονεῦσαι· καταλίποντες ὅθεν τὰ παραδοξολογήματα, Κύριοι, εἰσέλθωμεν ἐν ἀντικειμένοις, ἐφ' οἷς ἡ προσοχὴ ὑμῶν σοβαρώτερον προκαλεῖται.

Ἡ ἀσχολοῦσα ἡμᾶς ἐπιστήμη, ὁμολογητέον, ὅτι ἀναπτύξεώς τε καὶ συστηματοποιήσεως ἔτυχε τὸ πρῶτον ἐν τῇ δεκάτῃ καὶ ὀγδόῃ ἑκατονταετηρίδι. Ἡ ἐπ' ἐσχάτοις μόνον

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομικῆς θεωρητέον ὥς τι τῶν ἀτυχημάτων τῆς κοινωνίας, διότι διευθετίζουσα αὕτη τὰς τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ σώματος λειτουργίας, καθ' ὅσον αὗται τῆς ὑλικῆς εὐημερίας τῆς κοινωνίας ἅπτονται, ἤθελεν κρείττονα τὴν ἀνθρωπότητα ὑπηρετήσει ἢ ἡ προηγηθεῖσα ἀνάπτυξις τῶν ἄλλων ἐπιϛημῶν· οὐδόλως ὑπαινίττομαι ὅμως καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, Κύριοι, σημειωθήτω τόδε καλῶς, διότι αὗται ὤφειλον πάντως χρησιμεῦσαι ὡς προπαρασκευή.

Οὐ μόνον ἐβράδυνε ἡ τῆς ἐπιστήμης ἡμῶν εὐπρόορατος ἀνάπτυξις, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ περιφανεῖς τῆς ἐπιστήμης ἡγήτορες διὰ τῶν ἀπολύτων πλημμελῶν βάσεων καὶ ἀρχῶν, ἐπήνεγκον τῇ ταχυτέρᾳ μορφώσει αὐτῆς διαταφρεύουσαν ἀνάπαυλαν. Οὕτως οἱ Ἀγ: Σιμωνιϛαὶ τὴν ὀκνηρίαν πειρώμενοι ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ κοινωνικοῦ σώματος ἐξαφανῖσαι, ὑπέπιπτον ἐν παχυλεστάτοις ἁμαρτήμασιν ὡς πρὸς τὰ τοῦ κοινωνικοῦ διακόσμου, ἀναιροῦντες καὶ αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος. Οἱ περὶ τὸν Φουριέρον πειρώμενοι ἐπανορθῶσαι τὰς πλάνας τῶν πρὸ αὐτῶν περιεφρόνουν ὅλως τὴν ἱϛορίαν νέαν πλάττοντες κοινωνίαν· ἡ πολύμορφος παραγωγὴ τὸ πεδίον, ὡς εἰπεῖν, τῆς ἐπιστήμης ἐϛίν, πλὴν οἱ περὶ τὸν Σμὶθ καὶ Ῥικάρδον προσθέτῳ πλάνῃ ἠνήρουν τὴν πλάνην τῶν φυσιοκρατῶν· οἱ δὲ ἐκλεκτισταὶ νέαν ἐχάραττον ὁδὸν, καὶ κατὰ τὰ σπουδαιότερα τῆς ἐπιστήμης κεφάλαια ἐν πλάναις ὑπέπιπτον ὁσάκις ἐπειρῶντο συμφιλιῶσαι τὰ ἀσυμφιλίωτα, περὶ τούτων ἁπάντων ἰδίᾳ ἀλλαχοῦ ἔϛαι ὁ λόγος· αἱ περὶ τὴν μόρφωσιν τῆς ἐπιϛήμης τοιαῦται ἀνωμαλίαι, ἀποδοτέαι τῷ ἀναλλοιώτῳ νόμῳ τῆς βαθμιαίας προόδου τῶν ἀνθρωπίνων, αἱ δὲ ἀγαθαὶ ἔριδες, συνέτεινον μὲν εἰς τὴν βραδύτητα τῆς τοῦ οἰκοδομήματος ἐγέρσεως, προσέφερον ὅμως καὶ τὸ ἄφθονον ὑλικὸν οὗ ἄνευ ἡ ἐποικοδόμησις ἦν ἀνέφικτος.

Ὁ Ἀδὰμ Σμὶθ θεωρεῖται, κοινῇ γνώμῃ, ὡς ὁ πατὴρ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, διδάγματα ὅμως, ἠρύσθη οὗτος, Κύριοι, παρὰ τοῖς Γάλλοις οἰκονομισταῖς καὶ ἰδίως παρὰ τῷ Ἰατρῷ τοῦ Λουδοβίκου **XV** καὶ ἔσχε πρόδρομον τὸν Βέρ-

ῥην (**Blanqui**)· ἐκ προοιμίων σημειοῦμεν ὅθεν ὅτι οὐδεὶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δημιούργησέ τι. Ἡ δεκάτη καὶ ὀγδόη ἑκατονταετηρὶς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, τὴν ἐπιστήμην ἐμόρφωσε καὶ οὐ σμικροὺς θριάμβους ἠξίωται, τῇ ὁμολογίᾳ ἡμῶν ταύτῃ τὰ εἰκότα ἀποδίδομεν τῇ μεγαλουργῷ ἐκείνῃ ἐποχῇ τῆς Ἑσπερίας, πλὴν ὀφείλει καὶ αὕτη τέως μεθ' ἡμῶν συνομολογῆσαι, ὅτι παραγωγὴ προϋπαρχόντων στοιχείων ἄνευ ἀκατάληπτος ἐστὶν ὅτε καὶ ἀνέφικτος, ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι οἱ οἰκονομισταὶ τῆς ΙΗʹ. ἑκατονταετηρίδος συνήντησαν προϋπαρχούσας ἀρχὰς ἐφ' ὧν ἵδρυσαν ἐπιστημονικὴν ἑνότητα· καὶ τῷ ὄντι ὁ Μεσαιὼν ἅτε τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἡ περίνοια δεδικαιολογημένας ἀξιώσεις κτῶνται, ἂν οὐχὶ πρός τι ἄλλο, τοὐλάχιστον πρὸς ἕνα ἁπλοῦν σεβασμόν.

Πλὴν τὰ ἀποδιδόμενα παρὰ τῶν συγχρόνων δίκαια τοῖς ἡμετέροις προγόνοις ἠνηροῦντο ταῦτα κατὰ τὴν ΙΗʹ. ἑκατονταετηρίδα, ἧς οἱ σοφοὶ, ἀπροκαλύπτως εἰρήσθω, ἀντεποιήθησαν καὶ αὐτὰ τὰ συναντώμενα σπέρματα τῆς χρηματιστικῆς ἐν τῇ σοφίᾳ τῶν ἡγητόρων τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ· ἀλλ' οἱ Πλάτωνες, οἱ Ἀριστοτέλεις, οἱ Ξενοφῶντες, οἱ Στοβαῖοι, οἱ Δημοσθένεις, τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Σολωνείου πολιτεύματος, καὶ ἕτερα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος μνημεῖα, διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς ἀδεξίου ἐκείνης τοῦ ΙΗʹ. αἰῶνος διατάσεως, καὶ δι' αὐτῶν, ἡ ἀρχαιότης, τὰ ἴδια διεξεδίκησε δίκαια.

Ἐν τούτοις χαλεπόν ἐστι τὸ συναντᾶν τὸν Γάλλον σχολάρχην, τὸν σοφὸν τῆς ΙΘʹ καὶ οὐχὶ πλέον τῆς ΙΗʹ ἑκατονταετηρίδος τὴν Ἑλληνικὴν λακτίζοντα ἀρχαιότητα, «μηδὲν ἀπολύτως μηδὲν» μὴ ἀνευρίσκων δῆθεν ἐν αὐτῇ· ἡ τοῦ Σαίη ὅμως περίνοια οὑτωπως ἀποφηναμένη ἐδόξασε, ὅτι ἡ λαμπὰς τῆς ἀναπτυχθείσης ἐπιστήμης ὅλως ἀπετέφρωσε τοὺς σπινθῆρας ἐξ ὧν ἥφθη, ἐνῷ οἱ σπινθῆρες ἀείποτε ἐν τῇ φλογᾳ ἣν ἧψαν ἐπιζῶσιν, ἐφ' ὅσῳ καὶ ἡ φλὸξ ἐπιζεῖ.

Ἀληθές ἐϛιν ἆρα ὅτι τὰ τῆς ἀρχαιότητος σπέρματα ἐ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

πεσκιάσθησαν ἐπὶ τοσούτῳ ὥστε οὐδὲ δι’ ἰχνοσκοπίας, ὥς εἰπεῖν, διορῶνται πλέον ;

Ἐνδιατρίψωμεν μικρὸν καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀκριβείας χάριν. Εἰ ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ἐπὶ λίαν σπουδαίων θεμάτων τῆς οἰκονομικῆς τὴν δεκάτην ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα ὑπερεπήδησε, οὐκ ἔστιν ἆρα προσοχῆς καὶ εὐλαβείας ἀξία;

Τοιούτῳ τρόπῳ παλινδρομοῦντες ἐν τῷ ἀρχαίῳ πολιτισμῷ, καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἑλληνικῆς περοινίας ἐξερευνῶντες προχείρως διαγινώσκομεν, ὅτι πρὸ τοσούτων αἰώνων οὗτος ἁμαρτήματα πλεῖστα προέλαβε τῆς πεφωτισμένης ΙΗ′ ἑκατονταετηρίδος· ἐπηνώρθωσε τοὺς φυσιοκράτας ἅτε τὸν Σμὶθ διδάξας τὰς ποικίλας τῆς παραγωγῆς μορφὰς, ἃς ἐκεῖνοι πεπλανημένως ἠνήρουν, ἐπηνώρθωσε τὸν ἐν τῷ καταμερισμῷ τῆς ἐργασίας ἁμαρτήσαντα Λεμοντέϋ, ἐπηνώρθωσε καὶ αὐτὸν τὸν μεγαλοφυῆ καὶ φιλάνθρωπον Σισμόνδην ἐν τῇ, κατὰ πλάνην, ἐπιθέσει αὐτοῦ κατὰ τῶν μηχανικῶν δυνάμεων· προέλαβε τόν τε Σμὶθ, Σισμόνδην καὶ Σαίην κατὰ τὴν διάγνωσιν τῆς διττῆς χρησιμότητος τῶν πραγμάτων (Ι: Σοῦτσος), προέλαβε τὸν Σαίην ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς διδάξας τὴν ἄϋλον παραγωγὴν πρὶν ἢ ἐκεῖνος διορθώσῃ τὸν μεγαλοφυῆ τελωνιακὸν ὑπάλληλον τῆς Σκωτίας ! Ὁ ΙΘ′ αἰὼν ἐν τοῖς ἐπιμάχοις τέως ζητήμασι τούτοις ἦρε τὴν ἔριν ἀποδεξάμενος τὴν λύσιν ἣν ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης παρέσχε· τῇ ὁμολογίᾳ δὲ τοῦ ἀριστόνοος **Blanqui** χρώμενος, προσθήσω ὅτι τὸ Β′ τοῦ Πλάτωνος βιβλίον ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ σελίδι, Πλατωνείῳ τῷ τρόπῳ, ἁπάσας τὰς βάσεις ἐκτίθησιν ἐφ’ ὧν ἡ ἐπιστήμη τεθεμελίωται.

Εἰργάσθη ἆρα ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος, καὶ εἰπεῖν δυνάμεθα μετὰ τοῦ Σαίη ὅτι «οὐδὲν ἀπολύτως οὐδὲν» ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης διεπράξατο;

Εἰ ἡ *εἰδοποίησις* (*specificatio*) χορηγεῖ ἡμῖν τίτλον ἰδιοκτησίας, ἱκανοποιηθήτω τοὐλάχιστον καὶ ἡ ἀρχαιότης τῷ φόρῳ τῆς εὐγνωμοσύνης ἐν εἴδει, ὀφειλουμένης ἐπὶ

τῇ εἰδοποιήσει, ἀποζημιώσεως.—Ὁμολογῶ ὑμῖν, Κύριοι, μετὰ πάσης ἀφελείας τε καὶ εἰλικρινείας ὅτι ἐθνικὴ φιλαυτία μηδαμῆ τὰ ἄρτι ἐκτεθέντα ὑπαγόρευσέ μοι· ἡ κοσμοπολίτις ἐπιστήμη οὐδαμῶς γινώσκει ἐθνικὰ διαφράγματα, μηδέποτε, ἐπὶ τούτῳ, ὁ Φιλαγγέρης ἠδύνατο ὡς ἀνοφρυαζομένῳ ’με ἐπιτιμῆσαι, ὑπὲρ τῆς μόνης ἀληθείας συνηγορῶν ταῦτα ἔλεγον ἂν ἡ τῆς ἐπιστήμης Ἠὼ ἐσελάγιζε οὐχὶ ἐν ταῖς παραλίαις τοῦ Αἰγαίου ἀλλ’ ἐν ταῖς τοῦ Ἰαπονικοῦ πελάγους· εἴθισται ὅμως οἱ Ἕλληνες καταγγέλεσθαι ὡς ἐπὶ πατραγαθίᾳ ςομφολογοῦντες, ὁμολογητέα ἡ τοιαύτη ἀδυναμία ἡμῶν, ἐσμὲν ὅμως συγγωστοὶ νομίζω, διότι ἡ πρὸς τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἀναφορὰ, ἀτυχῶς, ὡς μόνη παρήγορος ἀνάφευξις ἡμῖν κατελήφθη ! !

Ὡς ἐκ τῶν ἠγηθέντων ὀφείλομεν πρός δε μὴ παραγνωρῖσαι ὅτι ὁ ΙΗ′ καὶ ΙΘ′ αἰὼν ὀφειλέται εἰσὶν οὐ μόνον τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι ἀλλὰ καὶ τῇ Ἰταλικῇ ἀσχολήσει περὶ τὴν οἰκονομικὴν κατὰ τὴν δεκάτην καὶ ἕκτην ἑκατονταετηρίδα ἰδίως, ἥτις παρέσχε διὰ τῶν Γασπάρδων οἰκονομολογικὰ προϊόντα, προωρισμένα χρησιμεῦσαι τῇ ἐπιστημονικῇ ἀναπτύξει τῆς κοινοφελεστέρας ἴσως τῶν ἐπιστημῶν.

Πανθ’ ὅσα ἐξέθηκα ὑμῖν, Κύριοι, ἐπὶ τῆς καταγωγῆς τῆς ἐφ’ ἧς ἤδη ἐπικύπτομεν ἐπιςήμης, εἰσὶ κοινὰ, λίαν κοινὰ, τῆς πεφωτισμένης Γερμανίας γόνοι οἱ ἰδίως ἐξοικειωμένοι μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἀπέδωκαν αὐτῇ τὸν προσήκοντα σεβασμὸν τῇ διαδόσει τῶν καρπῶν τῆς βαθείας αὐτῶν ἐρεύνης· καί περ κοινὰ ὅμως πάντα ταῦτα ἐν ταῖς οἰκονομολογικαῖς συγγραφαῖς τῶν ὑστάτων χρόνων, εἰσὶν ἄγνωστα ὅμως τῷ κατὰ πρῶτον προσερχομένῳ ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ· τούτου ἕνεκα ἔκρινα οὐχὶ ὡς ἄπο σκοποῦ τὴν πρόσψαυσιν καὶ τούτου τοῦ θέματος,

Ἀλλ’ ἡ ἐν Ἑλλάδι κρατήσασα δουλεία, ἡ τῆς ἐργασίας περιφρόνησις παρὰ τῶν εὐπατριδῶν, ἡ ὅλως νηπιώδης κατάστασις τῶν μηχανικῶν δυνάμεων κ.τ.λ. κ.τ.λ. ἀποψεύ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

δουσιν, ἕτεροι διετάθησαν, ἢ ἀναιροῦσι τὰ ἑνιαχοῦ συναντώμενα οἰκονομολογικὰ θεωρήματα.

Ἀλλὰ μὴ αἱ ἀποικίαι τῶν Ἰσπανῶν καὶ τὰ ἐπ'ἐσχάτοις σωθέντα καταγώγια τῆς φυγοπονίας, ἅπερ μοναστήρια ἐκάλουν, δεικνύουσιν ἆρα ὅτι κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ ἡ ἐπιστήμη ἐντελῶς ἠγνοεῖτο ; μὴ ἴσως ὁ τῆς Ἰταλίας ις' αἰὼν οὐκ εἰργάσθη ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς, μόνῳ τῷ λόγῳ, ὅτι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ ἐργασία ἔτι περιεφρονεῖτο, ὁ δὲ Πάπας δουλείαν ἐπέβαλλε τοῖς δορυαλώτοις ; Ἡ τῶν Ἰρλανδῶν κακοδαιμονία καὶ τὸ θητικὸν τῆς Ἀγγλίας πλῆθος μὴ ἴσως ἀναιροῦσι τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἀδὰμ Σμὶθ καὶ τὴν ἐκεῖσε προαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιςήμης ;

Εἰπεῖν δικαιούμεθα μόνον ὅτι τὰ περὶ τὴν οἰκονομικὴν τῶν Ἑλλήνων σοφῶν καί περ μεθ' ὅλης τῆς σπουδαιότητος ἐκτιθέμενα, ἐν τῇ ἀτελείᾳ τοῦ ἀρχαίου κόσμου μᾶλλον ὡς θεωρητικὰ ἀθύρματα ἐκλαμβάνοντο ἢ ὡς συνταγαὶ πρὸς ἀνάῤῥωσιν τοῦ νοσοῦντος κοινωνικοῦ σώματος· ὁμοδοξῶ Κύριοι, ἐπὶ τούτῳ· καί περ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις συναντῶμεν τὸ θητικὸν πλῆθος, τὴν βωλοδουλείαν καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν δουλικὴν κατάςασιν, οὐδὲν ἧττον ταῦτα πάντα θεωρητέα ὡς λίαν ἀνώμαλα καὶ ἐλεεινὰ καταστήματα, ὁσημέραι καταῤῥέοντα τῆς δραστικῆς ἐπιῤῥοίας ἐνώπιον τοῦ πολιτισμοῦ· ἐνῷ ὁ τῆς ἀρχαιότητος πλοῦτος, ὁμολογητέον, ἣν ἡ δουλεία τῇ κατακτήσει ἐπιδιωκομένη «καὶ ἡ πολεμικὴ φύσει κτητική πως ἔσται»· τὸ δίκαιον ἐν ὀργίοις ἀποκαλυπτόμενον ἐτύγχανε μονοπώλειον, ἡ ἐργασία ἔδοξε τῇ προνομιούχῳ τάξει χαμερπὲς ἐπιτήδευμα εἶναι τῶν ὑποτελῶν ἐφ' ὧν οἱ ἰσχυροὶ ἐκτῶντο τὸ **jus dominorum**, οἱ δὲ δοῦλοι διαφοροτρόπως ἐπιθετολογούμενοι τῇ βεβιασμένῃ, καὶ ἀτελεῖ ἑπομένως ἐργασίᾳ αὐτῶν, μόλις ἔτρεφον τοὺς ἐπὶ χοίνικος καθεύδοντας κηφῆνας. Οἵ τε εὐπατρίδαι καὶ πατρίκιοι ᾔσθοντο ὅτι ἡ ἐργασία ἀσυμβίβαστος μετὰ τῆς ἐλευθερίας τυγχάνει, διὸ ὁ

τῆς Βοιωτίας ἔμπορος ἐν δεκαετεῖ ἀποχῇ τοῦ ἐπιτηδεύματος ὑποβάλλετο πρὶν ἢ ἐν τοῖς δημοσίοις ἀναμιχθῇ· οἱ ῥωμαῖοι τὴν ἐργασίαν ἐκήρυττον ἀναξιοπρεπὲς ἐπιτήδευμα, καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Κικέρωνες τὴν ἐμπορίαν κατήγγειλαν· ἡ ἀρχαιότης οὐκ οἶδε τὸ «τὰς μὲν ἀπορίας διὰ τῆς ἀργίας γιγνομένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τῆς ἀπορίας», «ἔργον οὐδὲν ὄνειδος ἀεργίη δὲ τ' ὄνειδος»· οἱ ἡμέτεροι τοὐλάχιστον πρόγονοι ἔσχον τὴν μέλησιν χορηγεῖν μαργαρίτας ἐν ἀποφθέγμασιν, ἐφ' οἷς ὁ ἐπιὸν χρόνος προώριστο ἑνιαίας ἀρχὰς καὶ ἐπιστήμην ἐποικοδομῆσαι· οὐδεὶς ἀπαιτῆσαι δύναται προοδευτικωτέραν ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ κοινωνίαν ἐν ᾧ ὁ πολέμιος τῆς ἰσότητος πολυθεϊσμός, ἡ διχοτομία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ θεοκρατεία καὶ ἡ παμβασιλεία ἐκράτει· πλὴν οἱ μέτοικοι, οἱ εἵλωτες, οἱ ὡσανεὶ δούλη Πλὲβς τῆς Ῥώμης, οἱ τοῦ Μεσαίωνος βωλόδουλοι καὶ οἱ ἀποικιακοὶ δοῦλοι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, τὸν ζυγὸν ἐν γένει βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον Θείᾳ τε συνάρσει καὶ ἀνθρωπίνῳ συμπράξει ἀπετείναξαν· ὁ νεώτερος πολιτισμὸς ὡς ἔτυχε ναυτικῆς πυξίδος ἐπίσης ἔτυχε καὶ ἠθικῆς τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι, ἑπομένως διατρέξει τὸν ἠθικὸν κόσμον ἀποφεύγων ῥαδίως οἱασδήποτε ἠθικὰς ὑφάλους τε καὶ ἀποῤῥώγους.

Ὁποῖα δὲ θεόσδοτα συμβάματα συνετέλεσαν πρὸς τὴν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος ἀνάπλασιν, καὶ τὴν σύγχρονον ἀνάπτυξιν τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀσχολουμένης ἐπιστήμης; ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ πρῶτον καὶ δραστικώτερον λόγον, τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ φέροντος δόγματος ὡς ἀλληλεπίκουρα ἐρείσματα τὴν ἰσότητά τε καὶ ἀδελφότητα, ἑπομένως καὶ τὴν ἐλευθερίαν, διότι «ἔνθα ἰσότης καὶ ἀδελφότης κατασκηνοῦται ἐκεῖ καὶ ἡ ἐλευθερία». Ἡ τοῦ ἐγὼ ἀνύψωσις ἐν ὅρῳ τινὶ ἐπιβεβλημένῳ παρὰ τῆς κοινωνικῆς αὐθεντίας τῆς συμπεριλαμβανούσης ἔν τινι ἁρμονίᾳ καὶ τὴν τῆς συνειδήσεως χάριν τῆς κοινωνικῆς συνυπάρξεως ἡμῶν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ. Ὁ πολυπλασιασμὸς τῶν ἀναγκῶν, ἡ ἐμφάνισις

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

προϊόντων ὅλως ἀγνώστων ἡμῖν πρότερον, αἱ ἀνακαλύψεις— ἰδίᾳ δὲ, ἡ τῆς τυπογραφίας, τῆς πυξίδος, τοῦ Νέου κόσμου, ἡ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς χρηστῆς Ἐλπίδος—αἱ ϛαυροφορίαι, καὶ ἡ τῶν μηχανικῶν δυνάμεων ἀνάπτυξις· ἡ δὲ ἐπανάστασις τῶν 89, σὺν τῇ μεταγενεστέρᾳ συμπράξει τῆς σώφρονος Ἀγγλικῆς Ἀριστοκρατείας, τὴν Λυδίαν ἔθετο ἐν τῇ νέᾳ κοινωνίᾳ, λίθον τοῦ πολιτισμοῦ, ἐξεδικήσαντος τοῦ δήμου τὰ παρὰ τῆς ἀριστοκρατείας ὑπερορώμενα καὶ ἐκμεταλλευόμενα κοινοτικὰ δικαιώματα.

Ἰδοὺ ὁποίοις συμβάμασιν ἀποδίδοται παρὰ τοῖς οἰκονομοδιδάκταις ἡ σύγχρονος κοινωνικὴ ἀνάπλασις, ἡ καὶ τὴν τῆς οἰκονομικῆς μόρφωσιν ἐπενεγκοῦσα, ἡ δὲ ἐπιστήμη τὴν ἀρωγὴν διημείβετο ὑπηρετοῦσα καὶ αὕτη τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖσσον διακόσμησιν τῶν τῆς κοινωνίας—

(α) Τῆςδε τῆς ἐναρκτηρίου παραδόσεως ἀρχόμενος, Κύριοι, ὑμῖν εἶπον ὅτι ὁ πολιτισμὸς, ὃς μετὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης ἐπ' ἀγαθῷ συνασπίζεται, *τὰς ἀνάγκας γεννᾷ*· ἀναλογίζομαι νῦν ὧδε ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπόφανσις ἀνευθέτως καὶ ἀνευρέννητος ἐν ἀρχῇ ἐῤῥιμένη οὐ διέφευγε τοὺς ἐνδοιασμοὺς, καὶ τοῦτο καθόσον ἐν τῇ κοινωνικῇ τύρβῃ ἀρὰς ἀείποτε κατὰ τοῦ πολυπλασιασμοῦ τῶν ἀναγκῶν ἠκροάσθητε· φέρομεν ὅθεν βραχυῤῥημόνως τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τῷ θέματι τούτῳ, σκοποῦντες τὴν ἀχλὺν, εἰ δυνατὸν διαιθρῶσαι.

Ὁ πολιτισμὸς ὡς γενετήσιος ἀρχὴ τῶν προσθέτων ἀναγκῶν τοῖς πολλοῖς ἔδοξε εἶναι, εἴπερ τις ἄλλος ἀναγνωρίζω τοῦτο, πλὴν οὐσιωδῶς ‛ἐστί τι κακὸν ὅτε αὐτὸς οὗτος ὁ πολιτισμὸς εὐμοιροῖ μέσων καὶ δυνάμεων χάριν τῆς θεραπείας τούτων ; ‛ἀλλ' ἡ τῶν ἀναγκῶν πολυπλασίασις ἐπὶ τῇ μόνῃ προθέσει ἵνα ὁ πολιτισμὸς ἀγῶνας καταβάλῃ πρὸς πλήρωσιν τούτων, Σισύφειον οὐκ ἐστιν ἔργον; ἠδύνατό τις ἀντερωτῆσαι. Ἐπιπολῆς διατεινόμενοι μὴ πρὸς Θεοῦ ἐπὶ τοσούτῳ εὐκατάφοροι ὦμεν πρὸς τὸ παραδοξολογεῖν καὶ καταψηφίζειν, τὸ τῆς ἀνάγκης στοιχεῖον εἰς τὸν Καιάδα,

(α) Παράδοσις δευτέρα.

ὡς εἰπεῖν, τοῦ Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος μὴ ῥίψωμεν, «ἡ ἀνάγκη τροφός ἐστιν τῆς ἐργασίας», ἡ δὲ ἐργασία τροφὸς τῆς κοινωνίας συμπάσης, «ὅσῳ νηπιώδης ὁ πολιτισμὸς ἔθνους τινὸς ἐπὶ τοσούτῳ καὶ ἥττονας ἀνάγκας αἰσθάνεται καὶ ἑαυτὸ καταλιμπάνει ἐν τῇ ῥαθυμίᾳ· ἅμα τῇ θεραπείᾳ τῶν μᾶλλον ἀπολύτων τοῦ βίου ἀναγκῶν, πᾶσαν πρόσθετον ἐργασίαν ὡς αἰσχύνην προστρίβουσαν θεωρεῖ, τὴν δὲ ὀκνηρίαν ὡς τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν κηρύσσει» (**Rocher**). Τοιούτῳ τρόπῳ ὁ ἀνερίναστος Πέρσης ἐν νωθρότητι ζῶν ἐπαναπαύεται τῇ μόνῃ θεραπείᾳ τῶν συμφυῶν αὐτῷ ἀναγκῶν αἰτῶν ὄπιον καὶ γυναικωνίτην· προσθήσω δὲ, κατὰ τὸν Μοντέσκιον, ὅτι «ἡ τῶν ἀναγκῶν ἀμοιβαιότης συνεπάγεται τὰς ἑνώσεις,» τὸ δὲ τῆς ἑνότητος πνεῦμα ὁ πυρήν ἐστιν ἁπάντων τῶν κοινωνικῶν ἀγαθῶν. Ἵνα δὲ παρεννοήματα προλάβω σημειῶ, ὑμῖν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ τὴν κοινωνίαν ἀναμορφώσασα θεόῤῥυτος Βίβλος, οὐ κατήγγειλε τὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγκῶν πλήρωσιν τῇ παραγωγῇ τῆς ποικίλης χρησιμότητος, εἰ μὴ καθ' ὅσον τῇ ἠθικῇ καὶ τοῖς εὐνομήμασιν ἀντιστρατεύεται, ἡ ἡμᾶς ἀφαρπάσσει ἐκ τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἀναφορᾶς, ἥτις ὡς πρώτιστον μέλημα τῷ λογικῷ ὄντι, ἄνωθεν, ἐπιβέβληται· οὐ πονηρῶς ἑρμηνευθήτω ὅθεν τὸ ϛ' τοῦ Ματθαίου κεφάλαιον, ὅπερ οὐδὲ ῥήμασι τὴν οἰκονομικὴν ὑπεκφεύγει ἀκρίβειαν, «οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζητε τούτων (τῶν ἀναγκῶν) ἁπάντων, κτλ.» διανοίᾳ δὲ τὴν Πρόνοιαν πανηγυρίζει καὶ τὴν χαμαίζηλον ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καταγγέλλει προσκόλλησιν, ἡμᾶς νουθετοῦντος μηδαμῇ παρορᾶν τὰς μετὰ τοῦ Οὐρανείου Πατρὸς πνευματικὰς ἡμῶν σχέσεις· πολλαχοῦ δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς μνημείοις τὸ ἐργάζεσθαι τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς ἐντέλλεται, καὶ δὴ ὁ Χρυσόστομος, ἰδίως, οὐ παρέλειψε τοῖς χρυσοῖς αὐτοῦ ῥήμασι τοῦτο ἡμῖν συϛῆσαι—

Ἐν τῷ ἀνακαινισθέντι κόσμῳ, παρ' Ἄγγλοις μάλιστα, ἡ ἐργασία ὡς εἴδωλον ἐθεραπεύετο, καὶ οὐχὶ ἀδίκως, διότι ὁ βραχίων ὁ στιβαρός ἐστιν τῆς ἐλευθερίας· ἡ ἀληθὴς σελα-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

γίσασα θρησκεία, τὸ ἐγὼ δεόντως προεβιβάσθη, οἱ ἄρχοντες ἐνταυτῷ καὶ ὡς ἀρχόμενοι ὑπελήφθησαν, ἡ ἐλευθερία ὅθεν θάλλει σὺν τῇ προαγωγῇ τῆς ὑλικῆς ὠφελιμότητος, διότι ὁ ἐλεύθερος μόνος δύναται τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ κατακρατῆσαι, ἄλλως ἤθελεν εἶσθαι ὁ τῆς ἀρχαιότητος ἄνθρωπος, τουτέστιν, ὁ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου δοῦλος, «ἡ τῆς ἡμετέρας διανοίας προσπάθεια πρὸς κατάκτησιν τῆς φύσεως ἡ εὐγενεστέρα ἔσται τῶν φιλοδοξιῶν» (**Bacon**)· μόνος ὁ εὐπορῶν ἰδιώτης καὶ ὁ ἀληθῶς ἐλεύθερός ἐσται, δυνάμενος οὕτως ἁπανταχοῦ τὴν ἰδίαν βούλησιν κατασκηνώνειν (**M. Chevalier**), καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν τόδε λεκτέον ἐπίσης. Ἡ τῆς οἰκονομικῆς ἐπελθοῦσα ἀνάπτυξις, ἐπὶ τῆς ἐργασίας τὴν σφραγίδα τοῦ τε πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπέθεσε· ἡ ἰδιοκτησία θεωρητέα ὡς τὸ πολύμορφον, ἐργοστάσιον ἐν ᾧ ἡ ἀκάθεκτος ἀνθρώπινος φιλοπονία ἀσκεῖται, διὸ καὶ δεδικαιολόγηται, ὑπὸ τοῦ Λωκίου, ὡς ἐπὶ τῆς ἐργασίας ἐρειδομένη. Ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ ἐργασία πολύτιμα θυγάτρια μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς *τῆς ἐλευθερίας* εἰσὶν, ἡ οὐρανόφυτος δὲ τριὰς αὕτη ἄρδην τὰ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀνέτρεψε, ἐπ' ἄπειρον τὸ λογικὸν ὂν προβιβάσασα· τὸ φαιουδαρχικὸν σύστημα κατέρρευσε, ὡς τοῖς πολλοῖς δοκεῖ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ **glebae adscripti** ἐγένοντο ἐκτημόριοι καὶ εἶτα μικροϊδιοκτῆται, ὁ κλῆρος ἐκ τῆς πλουσίας λείας αὐτοῦ ἐξεβλήθη, ἡ δεκάτη τῶν εὐγενῶν ἐξεπορθήθη, ὁ ἔσχατος κουρεὺς (Ἀρκάϊτ) ἱπποτικοῦ ἀξιώματος ἠξίωται, ὁ δὲ ἐργάτης προβιβασθεὶς εἰς ἐργοστασιάρχην, ἐπιχειρηματίαν ἐργολάβον ἅτε καὶ εἰς κεφαλαιοῦχον, κατέδειξε ὅτι τὸ νεῦρόν ἐστιν τῆς εὐνομουμένης καὶ προοδευτικῆς κοινωνίας ἡ τῆς ἐργασίας ἀποταμίευσις ἐξισοῖ μετ' οὐ πολὺ τοῦτον σὺν τῷ στομφολογοῦντι εὐπατρίδῃ καὶ κατὰ τὴν τῶν δημοσίων διαχείρισιν, τοῦ ἐργάτου προβιβασθέντος ἐν τῷ ἐκλογικῷ ἀξιώματι, πρὸ πολλοῦ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἐκπροσωπήσεις ἐπὶ τῆς τύχης τῆς εὐφιλήτου πατρίδος ἀποφαίνεται, καὶ τοῦ πυρείου, τῆς μεταπολιτεύσεως ἐξουσιάσαντος,

ἐπίμων ἐπέβαλε ταῖς κυβερνήσεσι τοῦ 1830 καὶ 48.

Ἡ ἐργασία ὅθεν σὺν τῇ ἀτομικῇ ἐλευθερίᾳ ἐς ἀεὶ ἐν τῷ νεωτέρῳ πολιτισμῷ προβιβαζομένη, καὶ τὴν περαιτέρω κοινωνικὴν εὐδαιμονίαν προοιωνίζεται.

Ἀλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ κοινωνικῇ ἀναπλάσει, καθὰ ἀνωτέρω ὑπηνεξάμην, ἡ ἐπιστήμη οὐδόλως κατίσχυσε ὅπως ἐκποδῶν ὅλως ἄρῃ τὰ τῆς ἀρχαιότητος ἀπολίτευτα ἴχνη; οἱ **glebae adscripti,** οἱ θῆτες, καὶ οἱ τῶν ἀποικιῶν δοῦλοι ἐπ' ἐσχάτοις ἐφίστανται, ἐφώνησαν ὅσοι, ἐπ' ἀδυναμίᾳ ᾐτιῶντο τὴν ἐπιστήμην. Κύριοι, ἡ χέρσος γῆ ἡ ἀκάνθας φύουσα μόνον ἐπιμελῶς καλλιεργουμένη καρποφορωτάτην χλόην παράγει, οὐχ ἧττον ὅμως ἐνιαχοῦ ἐν τῇ χλόῃ καὶ ἄκανθά τινα ὑφέρπουσαν συναντήσητε, προβαινούσης τῆς καλλιεργείας αἱ ἄκανθαι σπανιώτεραι ἔσονται, ἀρκεῖ τοῦτο τῷ ἀγαθοθύμῳ γεωργῷ, οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινωνικῇ ἀναπτύξει, βωλόδουλοι ἅτε θῆτες καὶ ἀποικιακοὶ δοῦλοι ἐν μέσῳ τῆς τοῦ νέου κόσμου εὐημερίας ἔτι ὑπάρχουσιν, ὡς ὑπάρχει ἔτι κατακριτέα ἠθικὴ ἀδυναμία ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, πλὴν τῆς καθεστώσης κοινωνικῆς ἀνωμαλίας ἕνεκα, μηδεὶς δικαιοῦται καταγγελίαν τῇ ἐπιστήμῃ προστρῖψαι, ὡς οὐδεὶς δικαιοῦται ἐκ τῆς ὑφερπούσης ἕνεκα ἠθικῆς ἔτι ἀδυναμίας, κατὰ τοῦ Ἱεροῦ **Εὐαγγελίου** ἐπιτιθέσθαι, ἐνῷ ἡ πνευματικὴ μόρφωσις καὶ βελτίωσις ἐκ μόνης τῆς τελειοτέρας ἐφαρμογῆς αὐτοῦ προσδοκᾶται· ἐπαγορεύσω καὶ τὸ παρ' ἄλλων ῥηθὲν, τουτέστιν, ὁ χρυσοῦς αἰὼν ἦν μῦθος, *τὸ κακὸν* ὡς ἐκ τῆς τοῦ ὄντος ἀτελείας κοινωνικῶς ἐςιν ἀναφαίρετον, οὐδέποτε ὅθεν ἀπαιτῆσαι δυνάμεθα τελείαν οὐράνιον, ὡς εἰπεῖν, κοινωνικὴν τάξιν, διότι ἡ τοιαύτη—κοινὴν κέχρημι ῥῆσιν—ὑπερφυσικὴ ἔσται, τουτέστιν, οὐχὶ ἀνθρώπινος—τοῦ πολιτισμοῦ γενομένου παγκόσμιον κοινώνημα, καὶ τῶν ἀληθῶν τῆς ἐπιστήμης ἀρχῶν ἐς ἀεὶ διαδιδομένων, οἱ εὐάριθμοι τῆς Εὐρώπης βωλόδουλοι χειραφετηθήσονται, ἡ τῶν θητῶν σκολιὰ κατάστασις ἐπὶ τὸ κρεῖσσον προβήσει, ἡ δὲ ἀποικιακὴ δουλεία ἀπωλέσει καὶ τὸν ὕστατον σιδηροῦν αὐτῆς κρίκον.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Τῇ ἐπιστημονικῇ προόδῳ πέπεισμαι, Κύριοι, ὅτι ἐπελεύσονται τὰ ἄρτι ὑποδειχθέντα ἀγαθὰ, τῇ ἐπιστημονικῇ προόδῳ ἥτις μόνη δεόντως τοὺς αὔξοντας πόθους τοῦ κοινωνικοῦ ὄντος πληροῖ, τὰ ἀντικρουόμενα συμφέροντα τῶν ἀτόμων ἢ τῶν ἐθνῶν ἐναρμονίως ἰσοπεδοῦσα· ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια μόνη διδάσκει ἡμᾶς οἵῳ τρόπῳ δυνάμεθα πλουτῆσαι μὴ ὄντες συγχρόνως ἐγωϊσταὶ οὐδὲ πλεονέκται. Πρὸς ἔνδειξιν τούτου σημειοῦμεν καὶ τὰ παρακατιόντα.

Ὅταν τὸ πρῶτον οἱ τῆς Εὐρώπης νέοι Καρχηδόνιοι τῇ ἀνθρωποεμπορίᾳ τὰ δύσμοιρα Ἀφρικανὰ ὄντα ἐν τοῖς νήσοις τοῦ Νέου κόσμου μετήγαγον, ἐνσκηνώσαντες ἐμπορικὰς ἀποικίας—ὡς τὰς τῆς πάλαι Φοινίκης καὶ Καρχηδόνος—τὰ τῆς οἰκονομικῆς σπέρματα τεθαμμένα ἐτύγχανον ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἑλληνικῆς καὶ μεσαιωνικῆς ἀρχαιότητος, τούτου ἕνεκα καὶ ἐπιστεύετο ὅτι ἡ δουλικὴ ἐργασία, μόνῳ λόγῳ τοῦ ἀμίσθου αὐτῆς, ἔμελλε εἶναι καὶ οἰκονομικωτέρα· τὸ νηπιῶδες ἄρα τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως, τὴν τοῦ τοιούτου ἀθλίου καταστήματος ἵδρυσιν ἐπήνεγκε, μόλις δὲ τὸ τῆς ἐπιστήμης φῶς ἐσελάγισε οἱ πεπολιτισμένοι κερδοσκόποι τὴν πλάνην ᾔσθοντο, καὶ αἱ κυβερνήσεις αὐταὶ τὸ μὴ οἰκονομικὸν τῆς τοιαύτης ἐργασίας κατιδοῦσαι, ἐν Βρασιλλίᾳ πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς ζακχάρεως ἐλευθέροις πρὸ πολλοῦ χρῶνται ὅλως ἀνικάνων καταδειχθέντων τῶν δούλων ἐν τῇ λεπτῇ, ἰδίως, βιομηχανίᾳ· οἱ δὲ ἀποικιῶν κρατοῦντες λαοὶ, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, τὰ ἀποικιακὰ δαπανοῦσι προϊόντα διὰ μείζονος ἀνταλλακτικῆς ἀξίας ἢ οἱ ἕτεροι ἄνευ ἀποικιῶν λαοί. Εἰ τὰ τῆς ἀποικιακῆς δουλείας ἐπαισχῆ ἴχνη ἐφίστανται ἔτι καὶ ἐφ' οἷς ἐδάφοις χρισιανικὴ ἀναπετάννυται σημαία, ἀποδοτέον οὐχὶ ἐν τῇ τῆς ἐπιστήμης ἀδυναμίᾳ ἀλλὰ τῇ δαψιλευομένῃ χάριτι τοῖς Εὐρωπαίοις ἀποίκοις· ἡ μητρόπολις τῷ οἰκτρῷ συστήματι τοῦ μονοπωλείου μετὰ τῶν ὑπερατλαντείων ἐξαρτημάτων αὐτῆς, πειρᾶται τοὺς ἰδίους συντηρῆσαι μεταναστάτας χορηγοῦσα

αὐτοῖς τὸν ἄρτον, ὃν ἁρπάσσει ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἰδίων αὐτῆς κατοίκων.

Οὐ μόνον ἡ ἠθικὴ καὶ τὸ νόμιμον ὑπαγορεύει ἄρα τὴν ἀποσόβησιν καὶ τῆς ἀπολιπομένης δουλικῆς σκιᾶς, ἥτις ἀτυχῶς καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ δουλικοῦ σώματος δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον· ἡ ἄλλοτε ἀναῤῥιπισθεῖσα διάτασις κατὰ τῶν ἐπὶ τῇ χειραφετήσει ἀγώνων, ἣν ἐπαισχὴς καὶ κακόζηλος, καθ' ἧς ἕκαστος διακαταλέγχει· οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀςυκῶν κωδήκων τῆς πεπολιτισμένης κοινωνίας ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς τῶν κτημάτων διακρίσεως τοιοῦτον ἀνεγνώρισε κτῆμα ; ἰδιοκτησία δικαιολογικῆς βάσεως ἄνευ ἀκατάληπτός ἐστιν ὅτε καὶ ἀνυπόστατος, ἡ ἀνοχὴ μόνη μηδαμῆ μεταδώσει δικαιώματος τοῖς ἀναιροῦσι τὴν ὕπαρξιν καὶ αὐτῶν τῶν ἐμφύτων δικαιωμάτων. Ἡ ὑστάτη κατὰ τῆς ἀποικιακῆς δουλείας ἐπίθεσις πιθανῶς ἐπίκειται, ὑπαγορεύσει δὲ ταύτην ἡ κατίσχυσις μιᾶς ἔτι ἀπολοιπομένης ἀληθείας, τουτέστιν, ὅτι ὁ φόβος ὃν οἱ ἰσχυροὶ ᾔσθοντο τῇ προκυπτούσῃ φυγοπονίᾳ τῶν χειραφέτων, οὐδαμῶς δεδικαιολόγηται, διότι ἡ χειραφέτησις πρόσκαιρον ἐπιφέρει νωθρότητα, ἥτις καὶ γεγένηται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς δουλικῆς ἀγωγῆς. Καταλέγοντες τούτοις ἐκ βάθρων τὸ τῆς ἐπιστήμης οἰκοδόμημα ἀνατρέπομεν, τοῦθ' ὅπερ ὡς πρόγραμμα ἐπὶ τοῦ πυλῶνος φέρει τὴν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ἐμπέδωσιν, ὁ δὲ ἐν τῇ τῆς οἰκονομικῆς προόδῳ ἐπὶ τοσούτῳ στομφολογῶν αἰὼν ἡμῶν, ἐπὶ μήκιστον χρόνον τὸ πρόγραμμα αὐτῆς παραγνωρίζων ἐνέπιπτεν ἂν τῇ αἰσχίστῃ τῶν ἀντινομιῶν. Τῶν ἀληθειῶν τούτων τὴν ἐφαρμογὴν ἐπισπεύσουσι νεωτέρων Ῥαΰναλ, Ῥιβερφόρσων καὶ Πὶττ ἧττον φοβεροὶ ἀγῶνες· καί περ τῶν Γοδουΐνων μὴ ὢν ἀκόλουθος ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἡ ἐπὶ τούτω εὐθύνη τῶν κυβερνήσεων βεβαίως δεδικαιολόγηται· ἤδη ἡ ὀρθόδοξος Αὐτοκρατορία, τῇ χειραφετήσει τῶν δουλοπαροίκων, προλαμβάνει τὴν Ἑσπερίαν, ὁ τῶν οἰάκων τῆς Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας ἐξουσιάσας, ταράσσεται

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΤ. ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ 1927

τέως συγκινεῖται· ἐνεὐκαιρίᾳ εὐθέτῳ ὑποδείξω εὐκόπως, τὸ μὴ
οἰκονομικὸν τῆς δουλικῆς ἐργασίας, καὶ οἷοι οἱ καρποὶ τῆς ἐν
τῇ τοιαύτῃ ἐργασίᾳ συγχίσεως τῶν παραγωγικῶν ὀργάνων.

Ἀναλογίζομαι, Κύριοι, ὅτι οὐ μικρὸν ἐμακρηγόρησα ἐπὶ
τῷ ἠγηθέντι θέματι, ἐξέστω μοι ὅμως ἡ τοιαύτη ἔκτασις,
διότι τὸ τοιοῦτον ἔθιγε τὰς λεπτοτέρας καὶ τὰς μᾶλλον ἀ-
φάτους ἐντυπώσεις τῆς ἀλγούσης καρδίας—

Ἐξ ὅσων εἴρηνται, προέκυψε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι παρὰ τῇ
ὑλικῇ εὐημερίᾳ τῶν ἐθνῶν, ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία διδάσκει
καὶ τὴν ὅσον οἷόν τε παγίωσιν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας· ἐν
τοῖς ἑπομένοις ὑποδείξω ὅτι πληροῖ καὶ τὰ δόγματα τῆς
ἰσότητος καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ εἰρήνης.

Ὁ ἐργάτης, καθὰ προὐλέχθησαν, τῇ ἀποταμιεύσει ἐργασίας,
πλούτου, συνεδρεύει κατ' ἰσότητα, ἐν τῇ συγχρόνῳ τάξει τῶν
ἀνθρωπίνων, σὺν τῷ ἐναβρυνομένῳ ἐν τῇ γεννήσει, ἡ τῶν
ὑλικῶν ὠφελημάτων ὅθεν προαγωγὴ, ἐφ' ἧς ἡ τοῦ πολίτου
φιλοπονία ἀσκεῖται, τὸ διατείχισμα ἦρε καὶ ἐξισοῖ τὰς πά-
λαί ποτε ἀνίσους καὶ διεστώσας τάξεις· αὐτὸ τοῦτο λεκτέον
καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. Ἡ Ἰβιρικὴ χερσόννησος τὰ ἴδια θέσμια
ἐπὶ τὸ εὐνομημότερον καὶ προοδευτικώτερον μεταποιοῦσα,
ἐξαγάγουσα, ἂν οὐχὶ τὸν σίδηρον ἢ τὸν λιθάνθρακα τῆς εὐ-
μοίρου Ἀγλλίας, ἕτερα ὅμως ἰσοζυγίζοντα, εἰ δυνατὸν, προ-
ϊόντα, τὰς μηχανικὰς τῆς χώρας δυνάμεις ἀναπτύσσουσα
τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ σύμπασαν τὴν ἐθνικὴν βιο-
μηχανίαν, λαμβάνουσα ὑπουργοὺς καὶ τελώνας τοὺς Πὴλ
καὶ τοὺς Σμὶθ, καὶ εἴ ποτε αἱ κυβερνήσεις αὐτῆς ἐνεπνέον-
το παρὰ τῶν Ζοβελλάνων καὶ Φλωρέ-Ἐστράδα, τότε ἡ
πολιτικὴ ἰσότης αὐτῆς αὐτοδικαίως κηρυχθήσεται μετὰ
τῆς κραταιᾶς Ἀγγλίας, μὴ δεομένης πλέον, τῆς Ἰσπανίας,
ἱκετηρείου ἵνα συγκαταλεχθῇ ἐν τῇ χορίᾳ τῶν μεγάλων
τῆς Εὐρώπης δυνάμεων· ὁ τῆς κοινωνίας ἀνακαινισμὸς τὴν
ἰσότητα μεταξὺ ἀτόμων τε καὶ ἐθνῶν ἐκύρωσε πλὴν τοῦ-
το, Κύριοι, τοῦ νόμου ἐνώπιον, ἄλλως τε καὶ ἐπίκτητα
δίκαια κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τιμαλφῆ ὑπάρχουσιν

ὧν ἡ κτῆσις τὴν ἀνισότητα ἐπιφέρει ἀτόμων μεταξὺ
καὶ ἐθνῶν, τὰ δίκαια ταῦτα εἰσὶν τοῖς πᾶσι προ-
σιτὰ, ὥστε τά τε ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη κατὰ λόγον
τῆς σχετικῆς διανοίας καὶ φιλοπονίας αὐτῶν περιβέβληνται
τούτοις· ὁ καταλέγων τῇ ἀναγκαίᾳ ἀνισότητι ταύτῃ τῶν
ἐπικτήτων δικαιωμάτων, καταλέγει ἄκων κατὰ τοῦ τῆς ἰ-
σότητος δόγματος διαταφρεύων τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἡ διάνοια
καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ λογικοῦ ὄντος ἀναπτύσσεται.

Πλὴν ἐπάνειμι ἰδίᾳ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Τὸ μεγαλεῖον ὅθεν καὶ ἡ εὐδαιμονία τῶν ἐθνῶν ἅτε τῶν
ἀτόμων ἐκ τῆς προαγωγῆς τῶν ὑλικῶν ὠφελημάτων ἐφι-
κτὴ καθίσταται, ἀλλ' ἐρωτᾶται νῦν ἐν ὁποίᾳ κοινωνικῇ κα-
ταστάσει προάγονται ταῦτα ; Ἐν ἐκείνῃ βεβαίως, καθ' ἣν
οὐ διατειχίζονται οἱ λαοὶ, οἱ ἐν ἐργοστασίοις οὐ τάσσονται
ἐν ταῖς ἐνόπλοις λεγεώναις, καθ' ἣν ἡ κυβέρνησις δύναται
ἀνέτως καὶ φρονίμως παρέχειν εὔστοχον ἀρωγὴν τῇ βιομη-
χανικῇ ἀναπτύξει, τὸ δὲ κοινωνικὸν σῶμα οὐ δαπάνας ἐκ-
τάκτους ἐπιχειρεῖ διὰ τοσούτων οἰκονομικῶν, οὕτως εἰπεῖν,
φαιμάξεων, καθ' ἣν περιττὸς ἔσται—κατὰ τὰς τοῦ Φιλαγ-
γέρη εὐχὰς—ὁ μόνιμος στρατὸς, ἢ τοὐλάχιστον Σουηδικῷ
τῷ τρόπῳ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἑαυτὸν ἠδύνατο ἀσκεῖν, ἐν ἐκείνῃ
προσθετέον τῇ κοινωνικῇ καταστάσει καθ' ἣν ὁ ἐργατικὸς
πληθυσμὸς, ἡ ναυτιλία καὶ ἅπας ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος οὐκ ἀ-
πόλυται, ἡ τῆς χώρας δῄωσις ὑπεκφεύγεται, καὶ οὐ προκιν-
δυνεύει ἡ ὕπαρξις τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κατάστασις εὐδήλως ἡ τῆς εἰρήνης ἐστὶν,
«ἡ βιομηχανία σοφός τις προέφη δεῖται πρὸς ἀνάπτυξιν
αὐτῆς ἠρεμίας καθάπερ ἡ μέλισσα τῆς τοιαύτης δεῖται ἐν
τῇ κυψέλῃ αὐτῆς».

Οὕτω μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης
Πελοποννησιακοὶ ἀμείλικτοι πόλεμοι, Αὐτοκρατορικο-Παπι-
κοὶ, οἱ κατὰ τῆς γαλλ: δημοκρατίας ἀκάθεκτοι διαμάχαι,
καὶ Ναπολεόντεια ἠπειρωτικὰ συστήματα, οὐ καταστρέ-
φουσιν ἐπὶ μήκιστον χρόνον τὰ ὑλικὰ τῶν ἐθνῶν συμφέρον-

1927
ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

τα, διὸ ἡ Μ. Βρεταννία διδαχθεῖσα δεόντως τὰ οἰκονομικὰ
παθήματα κατὰ τὰς διαμάχας τῆς ὑπερμεσούσης ΙΗ' ἑκατον-
ταετηρίδος ἐπ' ἐσχάτοις μέχρι, καίπερ κραταιὰ, οὐδὲν ἧττον,
τὴν μεγίστην πάσχει πολεμοφοβίαν· ὁ πόλεμος, νῦν καθ' ἡμᾶς,
ἐχθρική ἐστιν σχέσις (**contra De maistre**) ἐν ᾗ ἕκαστον τῶν
ἐμπολέμων μερῶν ἐποφθαλμιᾶ τὸ ταχύτερον τὴν εἰρήνην, ἵνα
τὰς ἐμπορικὰς αὑτοῦ ἀνορθώσῃ συνθήκας καὶ τὴν διακυβευο-
μένην τύχην τοῦ ἔθνους ἀσφαλίσῃ· ἐπὶ δὲ τοῦ χάρτου τῆς εἰ-
ρηνικῆς συμβάσεως, ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἀεὶ ἠξίωται τὰ
σπουδαιότερα τῶν κεφαλαίων αὐτῆς ὑπαγορεῦσαι.

'Εκ τῶν ὅσων ὑμῖν ἐξέθεσα ἕπεται, ὅτι τὰ ὑγειᾶ τῆς οἰ-
κονομικῆς παραγγέλματα δωροῦνται τοῖς ἀνθρώποις τὸ ἀ-
γαθὸν πρὸς ὃ μάτην σκοποῦσι τὰ περὶ παγκοσμίου εἰρήνης διὰ
μαγικῆς τινος ῥάβδου ἢ δι' ἀλληλεθνοῦς συμβάσεως, ὀνει-
ροπωλήματα δύω περιδόξων σοφῶν.

Σημειωτέον πλὴν, ὅτι οὐδόλως ἐν τοῖς ἡγουμένοις ὑπηνι-
ξάμην ὅτι τῇ ἐπιστημονικῇ δῆθεν προόδῳ μόνῃ προσδοκᾶ-
ται τὸ δηλωθὲν κοινωνικὸν θαυματούργημα, ἡ τῆς κοινω-
νικῆς οἰκονομίας ἐπιστήμη οὐδόλως ἐπαγγέλλεται τὰ φύσει
ἀνοικονόμητα οἰκονομῆσαι τῇ παντελεῖ ἄρσει καὶ αὐτοῦ τοῦ
ὡς ἐκ τῆς τοῦ ὄντος ἀτελείας ἐμφιλοχωροῦντος ἐν τῇ κοι-
νωνίᾳ κακοῦ, ἡ παγκόσμιος εἰρήνη κατεδείχθη ἀνέφικτος,
καθάπερ κατεδείχθη ἀνέφικτος καὶ ἡ παγκόσμιος μοναρχία·
διετάθην μόνον ὅτι τῇ ἐφηρμοσμένῃ ἐπιστημονικῇ προόδῳ καὶ
τῇ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, ἐν τῷ μέλλοντι χύσομεν σπα-
νιώτερον αἷμα καὶ δάκρυα. Αἱ εἰρηνικαὶ τῶν ἐθνῶν κλίσεις
καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀποκλίσεις, ὁμολογητέον, ὁσημέραι
παγιοῦνται, ἔτι δὲ μᾶλλον παγιωθήσονται ἐὰν τὸ τῆς Εὐ-
ρωπαϊκῆς ἰσοῤῥοπίας σύστημα τηρηθῇ πολιτικοῖς χρηστοῖς
ἤθεσι μᾶλλον ἢ ἑτοιμοπολέμοις πολυαρίθμοις στρατοῖς· ἡ
τῶν λαῶν συναλληλία ὑπέρ ποτε τὴν σήμερον συσσφίγγε-
ται καὶ τὰ εἰκότα τῇ Προνοίᾳ ἀποδιδόντες ὀφείλοντες ἐλπί-
σωμεν ἐν αἰσιωτέρῳ μέλλοντι—

Ἡ τῶν μηχανικῶν δυνάμεων ἀνάπτυξις τὰ πρόσφορα τῷ

πολιτισμῷ ἐχορήγησε ὄργανα πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν κοινωφε-
λεστέρων ἐπιχειρημάτων· τῇ τυπογραφίᾳ, τοῖς ἀτμοπλοίοις,
τοῖς σιδηροδρόμοις, τῷ ἠλεκτρισμῷ, καὶ ἑτέροις ἐπιτηδείοις
ὀργάνοις τὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ πνεῦμα ἐπιῤῥώννυται, καὶ ὁ
κόσμος σύμπας συνασπιζόμενος ἕνα ἐκπροσωπεῖ γίγαντα ἐπι-
χειροῦντα ἔργα ὧν ἡ θέα βεβαίως κατέπληττε ἂν τοὺς **400,000**
ἐργάτας μιᾶς καὶ μόνης πυραμίδος.

Προϊόντος τοῦ χρόνου ὑπομνήσω ὑμῖν ἱκανὰ παραδείγμα-
τα τὴν τιτάνειον ἰσχὺν τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐκδηλοῦντα,
οἵας περαιτέρω ἐπιῤῥώσεως τυχεῖν οὗτος δύναται κατὰ τὴν
τοῦ Δελαβόρδου εὐχὴν, καὶ οἵῳ τρόπῳ τὸν τελικὸν τῆς ἐ-
πιστήμης σκοπὸν—τὴν κοινωνικὴν τουτέστιν εὐημερίαν—
θαυμασίως ὑπηρετεῖ.

Οὐκ ἔστιν πλὴν ὅλως ἀδέσποτον τόδε τὸ ἐρώτημα ὑμῶν,
ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη, σὺν τοῖς ὀργάνοις αὐτῆς, κα-
τὰ τὴν ἐπίῤῥυσίν της ἐπὶ τὴν πολιτικὴν, οὐκ ἐχρησίμευ-
σε ἐνίοτε ταῖς κυβερνήσεσιν ἰδίως, κατὰ τῶν συμφερόντων
τῆς κοινωνίας συμπάσης ἢ δυσμοίρων τινῶν ἐθνικοτήτων.

'Ανολογίζομαι, Κύριοι, ὅτι τὸ ἐρώτημα ἐξερευνᾶ τὸ
ἔμπαλιν, ὡς εἰπεῖν, τοῦ νομίσματος· εἷς τῶν ἐξοχωτέρων
θεραπόντων τῆς ἐπιστήμης (**M: Chevalier**) λέγει ἡμῖν ὅτι
τὸ *Ἀνατολικὸν ζήτημα*—ἀφοῦ ἐπέτρωτο ἡ τῆς ἐλευθερίας
ἀνάκτησις καλεῖσθαι *ζήτημα* !— τὸ 'Ανατολικὸν ζήτημα
λέγω, ζήτημά ἐστιν *ἐμπορικόν*· τὰ ἐμπορικὰ δὲ ζητήματα
λύονται τῇ παραθέσει τῶν *δοῦναι* καὶ *λαβεῖν*, ἀλλ' ἡ ἡμε-
τέρα ἐπιστήμη ἠξίωται μόνη τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐπὶ τούτοις
ἐπιβαλεῖν αὐθεντίαν· μηδαμῶς δηλιῶ ἐνώπιον τῆς ὑπε-
ροπτικῆς τοῦ ἀπολιτισμοῦ ὀφρύος, διότι ἡ ἐπιστη-
μονικὴ ἀλήθεια ἐξανίσταται οὐ μόνον τοῦ δούλου χάριν ἀλλὰ
καὶ τοῦ δεσπότου, αὐτῷ προμιμνήσκουσα τὴν τῆς κατα-
πιέσεως τύχην, ἡ ὧδε εἰδικὴ ὅμως ἔρευνα τῶν τοιούτων ἤ-
θελεν εἶσθαι παρέκβασις μακροσκελὴς, ἐν τῷ μέλλοντι πε-
προικισμένοι διὰ τῶν τῆς οἰκονομικῆς γνώσεων, ὑμεῖς αὐτοὶ
τὰ τοιαῦτα ἐξερευνήσητε· ἀρκεῖ 'με παρενείρων ἐνταῦθα τὴν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ὑπόμνησιν, ὅτι ἡ *κοινωνικὴ* Οἰκονομία οὕτως ἐκλήθη, διότι ἐστὶ μονὰς ἐναρμονίου δυνάμεως πρὸς ἕνα καὶ μόνον ἄγουσα τέλος, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐγωϊστικῶν ἀξιώσεων τοῦ ἀτόμου, ἡ τῆς ἐθνότητος, τὴν προαγωγὴν ἐπαγγέλλεται τῆς ὑλικῆς ὠφελιμότητος ἐναρμονίως τῶν ἐλλόγων συμφερόντων τῆς κοινωνίας συμπάσης, ὥσπερ τὸ δίκαιον ὅπερ ἐν ἁρμονίᾳ φέρει τὴν ἀτομικὴν μετὰ τῆς γενικῆς βουλήσεως· ἡ δὲ τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τῆς ἰδίας μητροπόλεως ἐξέγερσις, καὶ ἡ αὔξουσα εὐημερία τῆς τε αὐτοκυριάρχου συμπολιτείας καὶ τῆς παλαί ποτε μητροπόλεως, χρησιμεύει ὡς ἀκατάβλητον πεῖραμα, ἐναργῶς ἐπικυροῦν τὴν ἐπ' ἀγαθῷ, ἁπάντων ἀπέναντι, ἀνάστασιν τῶν ἐθνηκοτήτων.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐπαγγέλλεται τὴν προαγωγὴν τῆς ὑλικῆς ὠφελιμότητος ἐναρμονίως τῶν ἐλλόγων ἀξιώσεων τοῦ τε ἰδιώτου τοῦ ἔθνους καὶ τῆς κοινωνίας συμπάσης, ὥσπερ τὸ δίκαιον ὅπερ τὴν ἀτομικὴν μετὰ τῆς γενικῆς βουλήσεως ἐν ἁρμονίᾳ φέρει· φοβοῦμαι, Κύριοι, μὴ ἄκων ἐνδοιασμοὺς ὑμῖν ἐνέπνευσα, ὡς δῆθεν τούτων ἐπακανθιζόντων, διετάθησάν τινες, τὸ *ἐμποροκρατικὸν* σύστημα ἄκοντες ὑπηρετοῦντες, ὅτι ἀνέφικτος ἡ ἁρμονία μεταξὺ τοῦ ἐγὼ καὶ οὐκ ἐγὼ εἶνε, τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον ἐθνότητός τινος ἀφαιρεῖ τὸν πλοῦτον ἐθνότητος ἑτέρας, οὐδεὶς πλουτεῖ τῆς ζημίας ἄνευ ἑτέρου βέλος ἐκτοξευόμενον συνήθως κατὰ τῆς ἐμπορίας, ὀφείλω ὅθεν τοὺς ἐνδοιασμοὺς ὑμῶν μὴ ὑπεκφευγεῖν ἀλλὰ σημειῶσαι τὰ προχειρότερα. Ἡ ἄρσις τοῦ κατ' ἐπιφάνειαν σκολιώματος τὸ μυστηριῶδες τῆς ἐπιστήμης μέρος ἀποτελεῖ· παρατηρῶ ὑμῖν ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην συναντᾶται ἡ ἀρετὴ τῆς φιλολογικῆς (production litteraire) μετὰ τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς, καθ' ὃν τρόπον ἡ μείζων φιλολογικὴ παραγωγὴ τοῦ ἐγὼ ἢ ἔθνους τινὸς, οὐδὲν ἀφαιρεῖ ἐκ τοῦ πνευματικοῦ πλούτου τοῦ οὐκ ἐγὼ ἢ ἔθνους ἑτέρου, ἀλλὰ τοὐναντίον προσθέτους δυνάμεις τῇ κοινωνίᾳ συμπάσῃ χορηγεῖ, οὕτως ἔχει καὶ κατὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τοῦ τε ἀτόμου καὶ τοῦ ἔθνους, ἐν γένει λα-

λοῦντες, νέους προστίθησι πόρους τῷ ἔθνει ἢ τῇ κοινωνίᾳ· ἡ μείζων παραγωγὴ ἑπομένως ἔθνους τινὸς κατ' οὐδὲν συντελέσει εἰς τὴν τῆς παραγωγῆς τῶν ἄλλων ἀσθένωσιν· ἡ τοιαύτη τοῦ ἔθνους ὑπεροχὴ ἢ τοῦ ἰδιώτου οὐκ ἔστιν ὅθεν ἄδικος ἢ ἐπιβλαβὴς ὑπεροχὴ, ὡς τισι πεπλανημένοις ἔδοξε· θέσατε πρὸς στιγμὴν τὴν Ἀγγλικὴν ἐθνότητα ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Ἀφρικῆς ἀποστεροῦντες οὕτως αὐτὴν τῶν πλουσίων γειτόνων παρ' οἷς σήμερον τὰς ἀγορὰς αὐτῆς ἐνεκαθίδρυσε, καὶ παραχρῆμα τὴν ἔκπτωσιν αὐτῆς διαγνώσητε· ὑποτιθέσθω ὅτι κατά τινας ἐνιαυτοὺς ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ ἔθνους τινὸς διπλασιάζεται, κατ' ἀντίστροφον δὲ λόγον ἡ τῶν γειτνιαζόντων λαῶν καταστρέφεται ἐν πενίᾳ οὗτοι ἐμπίπτοντες, ἡ μονομερὴς αὔξουσα παραγωγὴ τοῦ ἔθνους ἐκείνου ἐξογκώσει ἆρά γε τὸν ἴδιον πλοῦτον ; οὐχὶ, τοὐναντίον ἤθελον κλεισθῇ τὰ ἐργοστάσια ὡς ἐκ τῆς στερήσεως τῆς καταναλώσεως, δεινὸν οἰκονομικὸν πάθημα ἤθελε ὑποστεῖ, καὶ ὁ αὔξων θητικὸς πληθυσμὸς ἀσκόπως ἐφώρμα ἂν πρὸς τὴν τῶν καθεστώτων ἀνατροπήν. Ἐκ τούτων ἕπεται, ὅτι ὁ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἐγὼ ἔρως οὐδόλως ἐμπίπτει ἐν διαστάσει σὺν τῷ τοῦ πλησίον, «συμπιπτούσης τῆς ἁρμονίας ὡς ἐκ τῆς τε καθολικῆς ὠφελιμότητος καὶ τῆς ἐπιεικείας, ἃς κατ' ἀνάγκην ἕκαστος συναισθάνεται· κινδυνεύοντος τοῦ οὐκ ἐγὼ καὶ τὸ ἴδιον ἐγὼ ἀμέσως ἀπειλεῖται,» (Schutz)

Οὕτω διακειμένων τῶν πραγμάτων προκύπτει ἤδη ὅτι τὸ ἀποκλειστικὸν τοῦ ἀτόμου ἢ τοῦ ἔθνους συμφέρον καλεῖται *ἐγωϊσμὸς πλεονεξία* »σύμφυτα νοσήματα ταῖς δυναστείαις» καθὰ ἐπιμαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὅλως νόθος ἀρχὴ καὶ ἀντοικονομικὴ τῆς κοινωνίας ἀπέναντι, καὶ ἐκ πλανήματος ὑπέλαβόν τινες τὸν Σμὶθ ἀντὶ τοῦ Ἐλβετίου· τὸ τῆς *ὠφελιμότητος* δὲ δόγμα, καθ' οὗ καὶ ὁ σοφὸς Πασχὰλ παραγνωρίσεως ἕνεκα, ἐπετέθη, ἄλλο τί ἐστιν ἢ *ἀθέμιτος ἐγωϊσμός*· ὅθεν τὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀντικείμενον, παλιλλογέω, ἡ αὔξουσα τῶν ἐθνῶν ὠφελιμότης ἐστὶν συνῳδὰ τοῖς εὐνομήμασι καὶ τῇ ἠθικῇ, διὸ καὶ ἡ ἠ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

μετέρα ἐπιστήμη «*κοινωνικὴ* οἰκονομία ἐκλήθη»· πᾶσα κερδοσκοπία τὰ ἄρτι ὑποδειχθέντα ὅρια ὑπερπηδῶσα, καταγγέλλεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις ὡς εἰκὸς, οὐδέποτε τῇ τοιαύτῃ παρασπονδήσει θεωρεῖται δοσίλογος.

Κατὰ τὸν ῥοῦν τῶν ἐμῶν παραδόσεων οὐ παραμελήσω ἐν εἰδικοῖς κεφαλαίοις τὴν προσήκουσαν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τούτου, δι' ἧς εὐελπίζομαι, πείσω ὑμᾶς περὶ τῆς δε τῆς ἁρμονίας τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων.

Τὸ ἔμπαλιν, ὡς εἰπεῖν, τοῦ νομίσματος ἐξερευνῶντες ἔτι συναντῶμεν παρά τισιν ὅτι τὰ ὑλικὰ τῆς ἐπιστήμης ὄργανα, αἱ μηχανικαὶ δυνάμεις, πρὸς ζημίαν πλειστάκις τῆς ἀνθρωπότητος ἐνεργοποιήθησαν· συνομολογῶ, ὅτι ὁ σίδηρος οὐχὶ σπανίως μεταποιούμενος εἰς ἁλύσεις τὰς αἱμοφύρτους χεῖρας τῆς ἐλευθερίας ἐπίεζε, καθάπερ καὶ τὸ ἐφεύρημα χημικῆς τινος συνθέσεως τοὺς Εὐρωπαίους ἐβοήθησε ὅπως τὰς νήσους τοῦ Νέου κόσμου δῃώσωσιν· ὁμολογῶ ὅτι τῇ πολυτίμῳ ἀτμομηχανῇ ἐχράσθημεν, πρὸς παρατάραξιν τῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἐσχατιῶν, ἀφορμὴν δόντες τῷ ἡγεμόνι τοῦ Ἀναμητικοῦ κράτους εἰπεῖν, ἔν τινι διατάγματι, ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι «ποιοῦσι τὸ καλὸν ἐν καιρῷ ἡμέρας τὸ δὲ κακὸν ἐν καιρῷ νυκτός·» πλὴν τούτοις ἀπαντῶμεν ὅτι «ἡ κατάχρησις τῆς ἐλευθερίας οὐδαμῶς ἀναιρεῖ καὶ τὴν σώτειραν ἐλευθερίαν» (Π. Καλλιγᾶς), ὁ σίδηρος ὁ πολυτιμώτερος ἡμῶν θησαυρὸς ἐστιν καθόσον πρὸς τοῖς ἄλλοις, τῷ ἀρότρῳ συντηρεῖται ἡ ἀνθρωπογένεια, τόδε εὐεργετικὸν τέως μέταλλον καθιςάμενον, τέχνῃ, αἰχμηρὸν τὴν ζωὴν ἀποκόπτει τοῦ συμπολίτου τοῦ ἀδελφοῦ· πλὴν ‛μὴ ἄρα ἡ ἀπολίτευτος κατάστασις ὑπεκφεύγει τὴν μομφὴν, ἣν ἔδοξε τοῖς παραδοξολόγοις προστρῖψαι τοῖς πεπολιτισμένοις; ὁ ἄγριος τῶν δασῶν τοῦ Νέου κόσμου τῇ προστριβῇ δύο ξύλων ἅπτει πυρὰν καὶ προφυλάσσεται οὕτως ἐκ τῆς τοῦ χειμῶνος δριμύτητος, ἐν τούτοις τίς ἀγνοεῖ ὅτι τὰ αὐτὰ ξύλα τῷ χρησιμεύουσιν ὅπως τὸν ὅμοιον αὐτοῦ ἀποκτείνῃ, καὶ ἐπὶ τοῦ θύματος τὰ κρεωβόρα διονύσια αὐτοῦ ἐπιτελέσῃ; Ἡ *χρῆσις* ὅθεν μόνη τὸν τοῦ πρά-

γματος διαστέλλει χαρακτῆρα, ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη τὰ ὄργανα αὐτῆς ἐπιδαψιλεύεται, προσφέρει τὰς μηχανικὰς δυνάμεις οὐχὶ τῷ ἀγρίῳ ἀλλὰ τῷ πεπολιτισμένῳ παρ' οὗ δεδικαιολόγηται ἀπαιτῆσαι ἀγαθὴν καὶ οὐχὶ πονηρὰν τὴν χρῆσιν. Οἱ δυσανασχετοῦντες κατά τινων ἀνωμαλιῶν τοῦ κοινωνικοῦ μηχανισμοῦ—καθὰ ἐν τοῖς προειρημένοις σεσημείωται—καθήψαντο τῆς ἐπιστήμης· ἐνέπιπτον εἰς συντακτικὸν ἢ γλωσσικὸν λάθος, Κύριοι, ἠννόουν εἰπεῖν διαλλήλῳ τῷ τρόπῳ, ὅτι ἡ ἐπιστήμη δεῖται ἀκριβεστέρας πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, ἐν τῇ αὐτῇ ἐνέπεσαν πλάνῃ καὶ οἱ κατὰ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐξαναστάντες Οουένοι (Owen), ἀλλ' οἱ ἀτυχεῖς κακῶς ἐξεφράσθησαν, ἠννόουν ἐπίσης ὅτι τῆς ἀκριβεστέρας ἐφαρμογῆς αὐτοῦ δεῖται, «οὕτω πως ὁ κόσμος διατέτακται ὥςε ἂν ἠθικῶς ἀγαθοὶ ἐσμὲν καὶ ὑλικῶς εὐδαίμονες ἐσόμεθα» (Chalmers)—

Ὑποδείξας τὴν καθόλου τῆς ἐπιστήμης ὠφελιμότητα κατὰ τὴν διευθέτησιν τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ σώματος, ἔγνωμεν ὅτι διάπυρος κηρύσσεται ὑπέρμαχος τῆς ἐν τῷ κόσμῳ παγιώσεως τῆς τε ἀτομικῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐν ἀδελφικῇ ἰσότητι συναλληλίας τῶν τε ἐθνῶν καὶ τῶν ἀτόμων, νῦν μᾶλλον συγκεκριμμένως σκοπῶ ὑποδεῖξαι ὑμῖν τοὺς καρποὺς οὓς προϊόντος τοῦ χρόνου δρέψητε, ἐκ τῆς τελείας ἐκμαθήσεως τῆς ἐπιστήμης ἐφ' ἧς ἀσχολούμεθα.

Θετέον ὅτι πεπροικισμένοι ἐσμὲν πλείσταις ὠφελίμοις γνώσεσιν ἀφαιρέσει ταῖς τῆς Οἰκονομικῆς ἀρχαῖς, προσφαυσθήτωσαν παραδείγματά τινα καταδεικνύοντα τὴν δυσέκλειπτον πλάνην ἐν ᾗ ἐμπίπτομεν ἐξερευνῶντες τὰ κοινωνικὰ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ μίτου ἄνευ τῆς δε τῆς μαθήσεως.

Βέβαιόν ἐστι, νομίζω, ὅτι εἴ τι ἔθνος ἠσχολεῖτο ἐν τῇ παραγωγῇ ἁπάντων τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν αὐταρκείας χάριν, ἀποκροῦον οἱανδήποτε ξένην παραγωγὴν, ἠθέλατε λίαν νοήμονα κηρύξει τὴν κυβέρνησιν τούτου.

Πρὸς τὸ ἐρώτημα εἰ προστατευτικοὶ θεσμοὶ τῆς ἐγχω-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ρίου βιομηχανίας χάριν, καὶ τὰ μονοπώλεια ἔθνους τινὸς σὺν τοῖς ἰδίοις ἐξαρτήμασιν εἰσὶν ὠφέλιμα πρὸς τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον; ἠθέλατε πιθανῶς μακροῦ ἄνευ ἐνδοιασμοῦ παρέξει καταφατικὴν τὴν ἀπάντησιν.

Εἴ τις ἠρώτα ὑμᾶς, τί διανοεῖσθε ἐπὶ τῆς πολυτελείας ἠθέλατε συγχύσει ταύτην μετὰ τῆς χλιδῆς, ἀξιοῦντες, πιθανῶς, τοὺς ἡγεμόνας δαπανᾷν ἄρτον καὶ κρέας ὡς οἱ τοῦ Ὁμήρου, ἢ ἀνανεοῦντες τὰ Λυκούργεια θέσμια, τὰ Ὄρχια καὶ τὰ τοῦ Ἐρρίκου Γ' διατάγματα.

Ἀληθές ἐστιν ὅτι τὸ ἐνδόσιμον τῆς ἀνθηρᾶς ὑλικῆς καταστάσεως ἔθνους τινὸς ἡ ἀφθονία τοῦ κυκλοφοροῦντος μεταλλικοῦ νομίμασματος εἶναι; ἢ ὅτι αἱ μηχανικαὶ δυνάμεις τὸν ἄρτον ἁρπάσουσι ἐκ τῶν ἐργατικῶν χειρῶν;

Δεδικαιολόγηται ἡ διάτασις ὅτι ὁ ἐργάτης σὺν τῷ κεφαλαιούχῳ ἀλληλοπολεμοῦσιν τῶν ἀντιθέτων συμφερόντων ἕνεκα, ἢ ὅτι πρὸς πρόληψιν τῶν τοκογλύφων Κατόνων ἀρκεῖ πρόσφορος νομοθετικὴ συνταγή;

Ἀληθὲς ὅτι ὁ αὔξων πληθυσμὸς προκύπτει ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν γεννήσεων, ὁ δὲ ἐλάττων ἐκ τῆς ἀποχῆς τῆς γαμικῆς κοινωνίας, καθὰ ὑποτιθέασι τὰ τοῦ Λυκούργου, Ι. Καίσαρος καὶ Κολβέρτου θέσμια;

Τοῖς ἐρωτήμασι τούτοις μετὰ μεγίστης πιθανότητος, ἠθέλατε καταφατικῶς ἀπαντήσει

Εἰ δέ τις διετείνετο ὅτι ἡ τοῦ κράτους ἐξαγωγὴ ὁσάκις τὴν εἰσαγωγὴν ὑπεραναβαίνει, οὐ χορηγεῖται, ἡμῖν τούτου ἕνεκα, καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐθνικῆς εὐδαιμονίας, ἠθέλατε καταψηφίσει Ἐπίσης καὶ εἰ ἰσχυρίζετό τις ὅτι οἱ φόροι δέον ἀπάσοις τοῖς ἀντικειμένοις τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας ἅπτεσθαι.

Ἠθέλατε καταλέξει ὁμοίως καὶ εἰ διετείνετό τις ὅτι ἐφικτή ἐστιν ἡ ἁρμονία πωλητοῦ τε καὶ ἀγοραστοῦ, καί περ τὰ τούτων συμφέροντα κατ' ἐπιφάνειαν φαίνονται ἐν ἀντιθέσει.

Εἰ δέ τις πρὸς ὑμᾶς ἀπευθύνετο ὅπως αὐτὸν πληροφορήσητε ἐὰν ὁ Γάλλος ἢ ὁ Ἄγγλος πολίτης ἐστὶν ὁ μᾶλλον φορολογούμενος, οἱ συνεισενεγκόμενοι φόροι ἐν ἑκάστῃ τῶν

ἐπικρατειῶν προχείρως ἠθροίζοντο καὶ τὸ ὅλον ποσὸν τῷ ἀριθμῷ τῶν κατοίκων ἑκάστης ἐδιαιρεῖτο καὶ τὸ πηλίκον ἤθελεν εἶσθαι, ἡ καθ' ὑμᾶς, τῆς πληροφορίας πλήρωσις.

Ἐν τούτοις, ἐν ἁπάσαις ταῖς ὁμολογίαις ὑμῶν ταύταις ἐν γένει, ὑπεπίπτετε ἂν ἐν φοβερᾷ πλάνῃ, ἀλλ' ἡ τοῦ πολίτου, καὶ δὴ τοῦ νομολόγου πλάνη περὶ τὰ σπουδαία ἀντικείμενα ταῦτα, τοῦ ἔθνους ἔστι πλάνη ὅπερ βεβαίως προώριστο ναυαγῆσαι εἰ ἡ οἰκονομικὴ οὐ προσήρχετο πρὸς σωτηρίαν του—

Ἵνα τὸν λόγον ἔτι μὴ μηκύνω ἀπευθύνω ἐπὶ μικρὸν ἰδίᾳ τὸν λόγον πρὸς ὑμᾶς

Κύριοι

Καθὰ ἐξερευνήσαμεν ἡ σπουδαιότης τῆς ἐπιστήμης, ἣν σπουδάσομεν δήλη, νομίζω, ἐγένετο· οἱ τῶν νόμων θεράποντες ἰδίως ἐπικῦψαι ὀφείλουσιν ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ, καθόσον ἄλλως προωρισμένοι οὗτοι ὄντες τῶν ἐγχωρίων θεσμῶν ἐπιμελεῖσθαι ἢ τῶν οἰάκων τῆς πολιτείας κρατεῖν, οὐ μικρὸν εὐθύνονται ἐν τῷ οἰκονομοπολιτικῷ σάλῳ τῆς ἰδίας πατρίδος· ἀλλ' ἡ ἰδίως τὸν νομοσπουδαστὴν προσκαλοῦσα ἐπιστήμη αὕτη, οὐ μόνον ὡς πολυτελείας γνῶσις ἑκάστῳ πολίτῃ οὐ λογίζεται, ἀλλὰ τοὐναντίον τῆς μεγίστης ἀνάγκης, διότι ἐν αὐτῇ ἀρύεται γνώσεις λυσιτελεστάτας ἐν ταῖς βιοπορισικαῖς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεσι, διὸ εὐκταῖον τῆς τοιαύτης σπουδῆς καὶ ἡ μέση ἐκπαίδευσις περικοσμῆσθαι διὰ τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας, διότι οὕτως καὶ ὁ μὴ προφθάνων τὰ ἀκαδημαϊκὰ προσεγγίσαι ἐδώλια ἠδύνατο ἀρυσθῆναι τῇ μαθήσει ταύτῃ τὰς ἀποχρώσας γνώσεις χάριν οἱουδήποτε βιοποριστικοῦ ἐπιτηδεύματος— —

Ἡ τῆς ἐμῆς διδασκαλίας μέθοδος ἔσται, κατὰ τὸ ἐνὸν ἱστορική, προαγγέλλω καὶ τοῦτο ὑμῖν, διότι «ἡ μέθοδος ἐν ταῖς ἐπιστήμαις πολὺ μείζονος ἐστὶ σπουδαιότητος ἔστω καὶ τῶν ἐκπληκτικωτέρων μεμονομένων ἀνακαλύψεων» (Κουβιέρος)· οἱ νεώτεροι, ἰδίως, Knies καὶ Rocher κατέδειξαν ἡμῖν ἀποχρώντως τὴν τῆς διαληφθείσης μεθόδου

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

σπουδαιότητα ἰδίως ἐν τῇ Οἰκονομικῇ, ἡ ἱστορικὴ μέθοδος χορηγεῖ ἀπλάνητον μίτον, ἐκ τῶν ἀνεμωλίων σχεδίων ἡμᾶς προφυλάσσει, καὶ ὡς δυναμόμετρον τῆς ἀνθρωπίνου προόδου ἡμῖν προσφέρεται ὁ ἀποκε χωρισμὸς ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης ἐπικίνδυνος ἔσται τόλμη συγγνωστέα μόλις εἰς ἱκανότητας τῆς καλλίστης δοκιμασίας. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῶν ἐμῶν ἐπὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου παραδόσεων ἀρκούντως ἐξετάθην ἐπὶ τῷ θέματι τούτῳ, καὶ εἰ τότε εἶπον «coesa sine historia jurisprundentia» (Φ. Βωδουΐνος) κατὰ μείζονα λόγον συστάσεως χρήζει κατὰ τὴν σπουδὴν τῆς Οἰκονομικῆς οὔσης ἐπιστήμης ἐξόχως πειραματικῆς, τότε ὑμῖν ὑπέμνησα ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἡγήτωρ (Thibaut) ἐφώνησε ἐπὶ τέλους τῷ ἀντιπάλῳ (Νιεβούρῳ) «Habes me consentientem, habes me consentientem! Προϊόντος τοῦ χρόνου, πέποιθα, ὅτι καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ τὰ τῆς ἱστορικῆς μεθόδου πλεονεκτήματα μετ' ἐμοῦ ἀνενδοιάστως συνομολογήσητε, πειθόμενοι ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἡμῶν ἀσφαλῶς ποδηγητεῖται τῇ μόνῃ ἐρεύνῃ τοῦ ἱστορικοῦ νόμου καὶ τῆς διδασκάλου πείρας —

Περαίνων τὰ νῦν τὴν ἐναρκτήριον παράδοσιν ταύτην, ἥτις πλέον παρ' ὅσον προεθέμην ἐκτενὴς ἐγένετο, ἀναλογίζομαι ὅτι ἐπὶ πολλὰ ἐρεύνης ὄμμα, ἐπίλλως ὡς εἰπεῖν, ῥίψας μόλις ἀκρόθεν ἐλάλησα, ἐνιαχοῦ πρόσδε ἐν αὐτῇ ἀνεπαισθήτως τὸν λόγον ἔφερον ἐπὶ ἀντικειμένων ἅτινα ἀκροατὰς ἐπιστημονικῶς προπαρασκευασμένους ὑποτιθέασι, μοὶ ἦν ἀδύνατον τὰ δυσέκλειπτα ἀποφυγεῖν ἁμαρτήματα ἀφοῦ ἐν τῇ περιεκτικότητι ἔβλεψα· ὠφελήθητε ἐκ τῶν ἁπλουστέρων καὶ τῶν μᾶλλον εὐλήπτων, ἐπιεικῶς καρτεροῦντες μέχρις οὗ τὸ ὅλον τῆς διδασκαλίας καὶ τὰ μᾶλλον σκολιᾶ ὑμῖν διεξηγῆσει.-

Ἀπόκειταί μοι ὅσον ἔνεστιν ἧττον ἀτελεῖ ἐμαυτὸν ἀναδεῖξαι, ὑμῖν, δὲ, Κύριοι ἡ εὔνους πρὸς τὰ παραδιδόμενα προσοχὴ, ἥτις, πέποιθα, ἀνταξία ἔσται τῆς ἐπιμελείας ἣν ἐπὶ τῶν ἐμῶν παραδόσεων τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διαπύρως μοὶ κατεδείξατε.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΠΑΝΑΓΗΣ ΣΤ. ΠΑΤΑΚΑΣ 1927